

XXVIII. ročenka

KRUHU MODERNÍCH FILOLOGŮ, Z. S.

Kruh moderních filologů, z. s.

Praha 2023

ISBN 978-80-11-02787-2

XXVIII. ročenka Kruhu moderních filologů, z. s., obnovená edice – 2010

Marie Vachková (ed.)

Ročenka vychází díky dotaci Akademie věd České republiky a laskavé podpoře Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Rady vědeckých společností, z. s.

© Kruh moderních filologů, z. s.

ISSN 0577-3768 (platné pro všechna vydaná čísla Ročenek KMF)

ISBN 978-80-11-02787-2

OBSAH

Úvodem.....	4
-------------	---

I. KRONIKA

<i>Jana Králová</i> : Cena FIPLV pro prof. PhDr. Bohuslava Mánka, CSc.....	5
<i>Marie Vachková</i> : Významné životní jubileum PhDr. Evy Berglové.....	7
<i>Ludmila Urbanová</i> : Vzpomínka na profesora Jana Firbase (25. 3. 1921 – 5. 5. 2000) ...	9

II. LINGVISTIKA

<i>Pavel Dubec – Kateřina Vašků</i> : Prezentační funkce norského slovesa ha „mít“	11
<i>Karolína Strnadová</i> : La interferencia en la pronunciación de la oclusiva glotal en los alumnos checos de español	19
<i>Věra Kloudová</i> : Bombastický	34
<i>Klára Trsková</i> : Proměny rubriky Novinky z excerptce v databázi Neomat.....	41

III. ZPRÁVY A RECENZE

<i>Marie Vachková</i> : Conference on Linguistic Diversity, Terminology and Statistics in Ventspils, Latvia (3-4 November 2022)	46
<i>Michaela Lišková</i> : Slova v zapomenutí daná: Slovář pro obecný i neobecný lid.....	50
<i>Marie Vachková</i> : Dvě publikace pro germanisty.....	55
<i>Martin Šemelík</i> : Hartmann, Stefan (2018): Deutsche Sprachgeschichte.....	57

IV. PŘEHLED PŘEDNÁŠKOVÉ ČINNOSTI KMF ZA ROK 2022	61
--	----

Úvodem

Vážené členky, vážení členové Kruhu moderních filologů, milí přátelé,

aktuální ročenka vychází po delší pauze zaviněné covidovou pandemií a s ní spojenými obtížemi, které se odrazily i na menším počtu příspěvků. Tentokrát v ní najdete texty týkající se pouze lingvistické oblasti.

Význačným počinem roku 2021 bylo udělení výroční ceny Mezinárodní federace učitelů cizích jazyků (FIPLV) prof. PhDr. Bohuslavu Mánkovi, CSc. V témže roce jsme si připomněli sto let od narození profesora Jana Firbase. Vzpomínka z pera prof. Urbanové vychází ze jmenovaných důvodů až letos, kdy je v centru pozornosti další významné životní jubileum: slaví ho naše dlouholetá členka a členka hlavního výboru, germanistka a didaktička PhDr. Eva Berglová. Jde o osobnost, která formovala didaktiku němčiny od 70. let minulého století a zároveň se zasloužila o oborovou didaktiku na pražské germanistice.

I na tomto svazku se podíleli lingvisté několika generací a několika oborů, ale tentokrát se k nim připojily i bohemistky. Vzhledem k tomu, že se jejich články tematicky překrývají s našimi oborovými zájmy, jsou inspirativní nejen z hlediska výzkumu, ale i výuky.

Znovu se na Vás obracíme s prosbou, abyste šířili mezi nastupující filologickou generací informaci o možnosti publikování v ročence, jejíž aktuální číslo poprvé vychází již jen v digitální podobě. A tak Vás prosíme již teď o nové texty pro další svazek, případně můžete přispět i jinak, totiž svou prezentací na kanále KMF na adrese <https://www.youtube.com/@kruhmodernichfilologu6514>.

Budeme rádi za Vaše připomínky a podněty.

Dobrý rok 2023 přeje

vedení KMF a redaktorka této ročenky

I. KRONIKA

CENA FIPLV

PRO

Prof. PhDr. BOHUSLAVA MÁNKA, CSc.

JANA KRÁLOVÁ

Bohuslav Mánek zasvětil celý svůj akademický život výuce a badatelské činnosti v oblasti anglického jazyka a literatury a česko-anglickým kulturním vztahům. Výrazně se podílel a podílí na vybudování a fungování anglistických pracovišť na pedagogické a filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové, působil a působí v oblasti výuky a výzkumu anglického jazyka, literatury, teorie a praxe překladu a didaktiky angličtiny rovněž na Univerzitě Karlově v Praze, Masarykově Univerzitě v Brně a Univerzitě Pardubice. Na všech těchto pracovištích se výrazně uplatňoval a uplatňuje rovněž ve výchově nových badatelských generací jako školitel doktorandů, oponent, člen komisí pro obhajoby doktorských prací, jmenovacích řízení i v dalších oblastech.

Bohuslav Mánek se výrazně orientoval na anglofonní literatury i česko-anglosaské kulturní vztahy, vystudoval anglistiku a bohemistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy mezi lety 1964 a 1969. V roce 1970 působil jako učitel angličtiny na katedře cizích jazyků Farmaceutické fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové. Po sametové revoluci v r. 1992 se mu v souvislosti s rostoucím významem výuky angličtiny na všech stupních škol otevřely dveře k další akademické kariéře: stal se docentem a začal pracovat na nově založené Univerzitě Hradec Králové, kde vyučuje anglickou a americkou literaturu a dějiny překladu do češtiny, a tak přispívá k hlubšímu poznání překladu mezi angličtinou a středně velkou překladatelskou kulturou (češtinou). V roce 2008 byl jmenován profesorem pro obor anglická a americká literatura.

Obě linie zmíněné pedagogické práce se odrazily v jeho publikační činnosti: jako učitel odborné angličtiny se stal autorem opakovaně vydávané *Textové učebnice angličtiny pro farmaceuty*

(Karolinum), významný je jeho podíl na *Lékařském slovníku anglicko-českém a česko-anglickém* (1982), badatelský zájem o anglofonní literatury se odrazil ve zpracování řady hesel *Slovníku spisovatelů, anglická literatura* (1996). Celoživotně se věnuje teorii a historii překladu. Důraz na široké kulturní souvislosti překladu se odráží rovněž v pozornosti věnované minoritním jazykům a kulturám. Jako aktivní překladatel se věnoval překladům poezie, audiovizuálnímu překladu pro film i televizi, jakož i překladu odborných textů. Jeho překlady poezie (asi 300 básní) vycházejí od r. 1967 časopisecky a v antologiích.

Svoji didaktickou erudici a pedagogické zkušenosti uplatňuje jako dlouholetý člen redakčních rad odborných časopisů (*Cizí jazyky, Lingua viva*), v dalších médiích (*AUC – Philologica*) pravidelně publikuje a působí jako posuzovatel. Působil v akreditační komisi při Ministerstvu školství. Je také často oslovovaným konzultantem a hodnotitelem akademických kvalifikačních prací, a to jak v oblasti literární a translátologické, tak v oboru didaktika konkrétního jazyka. Zanedbatelná není ani jeho aktivita popularizační a organizační.

Po desetiletí je členem KMF, v období 2002–2007 byl předsedou jeho hlavního výboru. I po skončení mandátu v něm zůstává a působí rovněž v lokálním pracovišti KMF v Hradci Králové, kde výrazně přispívá k šíření aktivit KMF ve východočeském regionu. Jeho činnost neustala ani v období koronavirové krize, kdy jeho organizační práce i přednášky nesporně přispěly k oživení kulturních i vzdělávacích aktivit ve východních Čechách.

Kolegové, spolupracovníci, pregraduální a postgraduální studenti oceňují nejen Mánkovu vysokou odbornou erudici, ale i jeho zodpovědný a vstřícný přístup ke všem aspektům jeho pedagogické práce. I když stál u zrodu řady pracovišť (pedagogická a filozofická fakulta UHK, Univerzita Pardubice) a výrazně přispěl k jejich rozvoji, stál vždycky v pozadí děje a podstatná pro něho byla neokázalá každodenní akademická práce. Vychoval řadu akademických pracovníků i učitelů angličtiny, pro něž je jeho bohatá a neokázalá činnost velkou osobní inspirací.

Cenu FILPV převzal prof. Mánek v prosinci 2021.

Na základě podkladů Květoslavy Kunešové zpracovala
Prof. PhDr. Jana Králová, CSc.,
Ústav translátologie FFUK,
Praha
jana.kralova@ff.cuni.cz

VÝZNAMNÉ ŽIVOTNÍ JUBILEUM

PhDr. EVY BERGLOVÉ

MARIE VACHKOVÁ

V letošním roce oslaví kulatiny nestorka naší germanistické didaktiky. Rodačka z Durynska, která od roku 1970 žije v Praze, měla od počátku své profesní kariéry díky své vynikající metodické přípravě z bývalé NDR (v rámci pedagogické specializace vystudovala i ruštinu a dějepis) vsutku co nabídnout – ať už jejími žáky byli gymnazisté (působila do roku 1978 jako profesorka němčiny na gymnáziu Wilhelma Piecka na tehdy stejnojmenné ulici (dnes Arcibiskupské gymnázium na Korunní) nebo posluchači germanistiky na FF UK, kde vyučovala mezi lety 1976 až 2011; napřed jako externistka, od roku 1978 již jako interní učitelka, doktorát získala v roce 1986.

Život ji zavál do Prahy, kam se přestěhovala v roce 1970. V odborných kruzích se velmi brzy zjistilo, že na základě její vynikající erudice a mimořádného pedagogického talentu může pro výuku němčiny u nás vykonat mnoho užitečné práce. A tak přibývaly stále nové výzvy, například pořizovala německé nahrávky určené pro výuku německé fonetiky. Smála se, že je v Československu chvíli, a už se podle ní učí německou výslovnost celý stát. Podrobný přehled veškeré její činnosti by zabral mnoho stránek, a tak se nyní omezím jen na položky dokládající velkou pestrost úkolů, které zvládala simultánně s výukou a povinnostmi k ústavu; k těm patřila mj. i neskutečně obětavá péče o pobyty hostujících pedagogů. Přispěla tak od devadesátých let k hladkému fungování zahraničních kontaktů ústavu, nezdědka s nasazením svého osobního volna, protože dokázala myslet opravdu na všechno. Nutno poznamenat, že přátelské prostředí pražské germanistiky se brzy setkalo s obdivem na pracovištích v Německu. O jejím obrovském nasazení z doby, kdy bylo třeba navazovat zahraniční kontakty a návštěv přibývalo, by její kolegové mohli dlouho vyprávět: i tehdy se projevila naplno vzácná symbióza její poctivosti, důslednosti, pohotovosti, vynalézavosti a lidskosti.

Po roce 1989 zasedala naše jubilatka v mnoha komisích pro zpracování a posuzování učebních osnov cizích jazyků pro základní školy a gymnázia; tak např. se zapojila do projektu

ERASMUS „Joint European Project“, který měl za cíl vývoj materiálů k evaluaci a stanovení učebních cílů ve výuce CJ. Od roku 1993 pracovala jako členka poradního sboru MŠMT pro výuku cizích jazyků, participovala na grantovém projektu „Nové pojetí maturitní zkoušky z cizího jazyka“ při MŠMT, dále na projektu „Prüfungen, Evaluierung“, organizovaném Goethe-Institutem v Praze a na mnoha dalších. Od roku 1971 byla členkou redakční rady časopisu pro výuku němčiny v ČR „Freundschaft“, dále členkou redakce časopisu SGUN „Auskunftsgeber“, zároveň však lektorovala bezpočet učebnic němčiny pro MŠMT a různá nakladatelství. Za zmínku stojí i její bohatá překladatelská činnost, která se odvíjela od její činnosti na FF UK a spolupráce s členy různých kateder. Výčet by nebyl úplný, kdybychom nezmínili její autorství či spoluautorství v případě učebnic němčiny a učebních pomůcek. Ve výběru si připomeňme alespoň následující publikace:

- Eva Berglová, Eva Formánková, Miroslav Mašek: Moderní gramatika němčiny (výklad, cvičení, klíč) (Fraus 2002)
- Eva Berglová: Testy k moderní gramatice němčiny (Fraus 2002)
- Eva Berglová: Jazyková obchodní průprava (Fraus 2004)
- Eva Berglová, Jürgen Dressel: Němčina pro SPŠ stavební. Deutsch im Bauwesen (Informatorium 2008).

Dlouholeté vedení studujících v rámci oborové didaktiky přineslo jistě své ovoce, i když pozice didaktiky němčiny a ostatně i ostatních cizích jazyků nebyla vůbec dobrá, což mělo za následek mj. i to, že naše jubilatka nemohla získat další akademické kvalifikace. O to více naše oslavenkyně vítá, že v posledních letech je didaktická specializace konečně umožněna v podobě učitelských studijních programů, které připravují germanistický dorost na středoškolskou učitelskou praxi. Její pokračovatelka tak má na co navázat. To platí i o spolupracovnících vděčných za všechny předávané zkušenosti.

Pro nás, kdo jsme s ní sdíleli společně kabinet, bylo vždy obohacením vyměňovat si postřehy z výuky, především „zajímavé“ chyby v němčině posluchačů, či diskutovat ať již novinky z didaktiky nebo nejrůznější doklady ze současné jazykové praxe. Těžko by šlo spočítat texty našich publikací, které s nezištností kriticky pročítala a opravovala.

Naše milá Evo, přejeme Ti k Tvým zářijovým narozeninám hodně zdraví, dlouhá léta a radosti z toho obrovského množství výborně odvedené práce, kterou jsi nejen pro obor, ale i pro nás všechny odvedla. Jsme rádi, že Tě máme.

*Doc. PhDr. Marie Vachková, Ph.D.
Ústav germánských studií FF UK,
Marie.Vachkova@ff.cuni.cz*

VZPOMÍNKA NA PROFESORA JANA FIRBASE (25. 3. 1921 – 5. 5. 2000)

LUDMILA URBANOVÁ

Dne 25. března uplyne sto let od narození významného jazykovědce a anglisty světového jména, který se stal zakladatelem a hlavním představitelem brněnské školy funkční větné perspektivy. Brněnský rodák Jan Firbas začal sice před 2. světovou válkou studovat medicínu, pro kterou měl dobré zázemí v rodině, kde jeho otec byl vojenským lékařem. Po válce se však mladý student díky svým vynikajícím znalostem několika jazyků rozhodl pro studium na Filozofické fakultě, kde vystudoval filozofii, germánskou filologii a anglickou filologii.

V roce 1948 se Firbas jako čerstvý absolvent Masarykovy univerzity stal asistentem profesora Josefa Vachka, který se v roce 1945 ujal vedení brněnské katedry anglistiky. Příchod profesora Vachka jako významného člena předválečného Pražského jazykovědného kroužku a spolupracovníka Viléma Mathesia do Brna znamenal pro brněnskou anglistiku neocenitelný impuls a především úzké propojení s dosavadní činností Pražské školy jazykovědné. Vliv pražské anglistiky od základu nasměroval počínající vědeckou činnost nadaného brněnského anglisty. Je třeba podotknout, že Jan Firbas projevoval od počátku svého působení na brněnské katedře anglistiky velké zaujetí nejen pro germánskou jazykovědu, ale také pro bohemistiku a další slovanské jazyky (ruštinu, bulharštinu).

Na vědeckou dráhu nasměroval mladého asistenta jeho zkušený učitel a kolega Josef Vachek. Firbasova vědecká a pedagogická činnost se nejprve soustředila na fonetiku a fonologii. V koncepci Pražské školy, která je také označována jako škola strukturalistická, funkcionalistická a fonologická, byla většinou nejdříve podrobena zkoumání rovina fonologická. Firbas však záhy změnil téma zkoumání a přešel k problematice syntaktické, která byla v Praze před válkou rozpracována Mathesiem. Ve své celoživotní vědecké činnosti úspěšně pokračoval a dále rozvinul Mathesiovo učení o aktuálním členění větném. Mezi pojetím Mathesia a Firbase v oblasti výzkumu větné perspektivy existuje podstatný rozdíl. Mathesius porovnával metodou analytické komparace angličtinu s češtinou a dospěl k názoru, že anglický slovosled nepodléhá požadavkům aktuálního větného členění. Formulováno v angličtině: *the English word order is not susceptible to the requirements of FSP*. Firbas ve

svém bádání dospěl k názoru, že v angličtině, která má relativně pevný slovní pořádek, se aktuální členění vyjadřuje souhrou několika faktorů, k nimž patří kontext, sémantika, lineární modifikace (slovosled) a v mluveném jazyce také prozodické faktory, především intonace a důraz.

Za jeden z hlavních přínosů Firbasova učení o funkční větne perspektivě lze považovat důraz na úlohu kontextu při interpretaci jazykových jevů. Jeho pojetí kontextu jako mnohvrstevného jevu znamená uvedení fundamentálního aspektu do jazykovědné problematiky. Firbas rozlišuje kontext obecně zkušenostní, situační, slovní a tzv. bezprostřední záměr mluvčího (*immediate communicative concern*). Firbas si dobře uvědomoval, že jazykové jevy nelze interpretovat pouze na základě charakteristik jazykových, ale je nutné osvětlit je také z hlediska sociolingvistického, psycholingvistického a filozofického. Jeho jazykovědnou teorii lze označit za interdisciplinární.

Podle Firbase je věta nástrojem rozvoje komunikace, v níž se projevuje *ordo naturalis*, tedy přirozený sled – sled větných členů podle toho, jaký je jejich přínos k rozvoji komunikace. Věta obvykle začíná tématem (informací známou, danou) a pokračuje tranzitem k rématu (k informaci nové), tedy k jádru informace. Tento sled považuje Firbas za objektivní, zatímco sled réma – téma je subjektivní, emotivní.

Jan Firbas publikoval velké množství studií a odborných článků doma i v zahraničí. Zasloužil se také o vysokou úroveň vědeckého časopisu *Brno Studies in English*. Souborné vydání jeho spisů pod názvem *Collected Works of Jan Firbas* má pět dílů. Do konce roku 2020 vyšly svazky I-III, rok poté pak svazky IV a V.

Nejvýznamnější dílo Jana Firbase vyšlo ve vydavatelství Cambridge University Press v roce 1992 pod názvem *Functional Sentence Perspective in Written and Spoken Communication*. Jan Firbas byl v té době světově uznávaným lingvistou. V anglistické akademické obci byl vysoko ceněn a po právu obdařen čestnými doktoráty z Univerzity v Leedsu, Katolické univerzity v Lovani a Univerzity v Turku. U nás se bohužel dočkal zaslouženého uznání až po roce 1989. V Brně vychoval početnou řadu následovníků a výrazně přispěl k vysokému standardu anglistiky nejen v Brně, ale v celé České republice.

V Brně dne 10. března 2021

prof. PhDr. Ludmila Urbanová, CSc.
emeritní profesorka MU, Brno

II. LINGVISTIKA

PREZENTAČNÍ FUNKCE NORSKÉHO SLOVESA *HA* „MÍT“

PAVEL DUBEC, KATEŘINA VAŠKŮ

1. Úvodem

Tématem této krátké studie je užití norského slovesa *ha* („mít“), které se v určitých případech může vyskytovat ve větách realizujících prezentační škálu, jak byla definována J. Firbasem (1992) a dále rozpracována zejména M. Adamem (2013). Cílem je především poukázat na tuto prezentační funkci slovesa *ha*, která je jen málo popsána v norském lingvistickém kontextu.

2. Teoretický rámec

Přestože není prezentační funkce slovesa *mít* tradičně popisována v gramatikách, objevilo se v posledních letech několik zajímavých studií poukazujících na tuto funkci v angličtině (Adam 2013; Rohrauer 2013; Dušková 2015; Brůhová a Malá 2017, Malá a Brůhová 2019). Jedna studie (Brůhová a Malá 2019) se touto funkcí přímo zabývá. Autorky se zaměřují na věty s oslabeným významem slovesa *have* a popisují 4 typy konstrukcí, ve kterých má toto sloveso prezentační funkci:

typ		příklad
1	konstrukce s neživotným podmětem	<i>His hotel room had a minibar...</i>
2	konstrukce s životným negenerickým podmětem a lokativním adverbiale	<i>...the intruder had a shawl of bees on him.</i>
3	konstrukce s životným podmětem s generickou referencí	<i>We must have new solutions to new problems.</i>

4	konstrukce s životným negenerickým podmětem bez lokativního adverbiale	<i>I have nothing to say.</i>
---	--	-------------------------------

Tabulka 1

V norštině zmiňuje existenci vět s prezentačním *ha* Ebeling (1999), avšak tento jev je popsán pouze okrajově a nezabývá se jím ani základní akademická gramatika *Norsk Referansegrammatikk* (1997). Ani norský normativní slovník *Bokmålsordboka* (2005) nezmiňuje prezentační význam slovesa *ha* a všechny významy uvedené v tomto slovníku jsou kvalifikační (např. „vlastnit“, „disponovat“, „zažít“, „dostat“ apod.)

3. Materiál a metoda

Materiál pro tuto studii představoval 125 dokladů prezentačního užití norského slovesa *ha* („mít“). Tyto doklady byly excerpovány z norské části korpusu InterCorp. Vyhledávání bylo omezeno na beletrii a zahrnovalo pouze originální texty. Dotaz byl formulován tak, aby byly vyhledány všechny výskyty lemmatu *ha*, které není v rozmezí 1-3 dalších slov následováno minulým participiem¹. V dalším kroku byly manuálně identifikovány věty představující prezentační škálu.

Pro interpretaci informační struktury zkoumaných vět bylo použito tří kritérií (obdobně jako Brůhová a Malá 2019). Prvním kritériem je možnost převedení věty na jinou realizaci prezentační škály, zejména existenciální konstrukci (*presenteringskonstruksjon*, cf. Faarlund a kol. 1997: 1093-1095). Druhým kritériem je sémantika slovesa, tedy oslabení základního posesivního významu slovesa *ha* do té míry, že sloveso se svým významem blíží slovesům existenciálním, případně slovesům objevení se na scéně (Dubec 2019: 81). Třetím kritériem je zhodnocení záměru komunikace, tzn. směřování ke kontextově nezapojenému předmětu, který představuje fenomén uvedený na scénu. Jako pomocné kritérium posloužil český překlad, neboť český slovosled je na rozdíl od norského více ovlivněn lineárním faktorem (jednotlivé větné členy jsou řazeny podle rostoucího stupně komunikativního dynamismu).

Aplikaci těchto kritérií lze ilustrovat následujícím příkladem:

- (1) *I Bulgaria hadde Sovjet større oppslutning enn i de tradisjonelt anti-russiske Polen og Romania.* (Ebeling 1999: 241)

¹ [lemma="ha"][word="."*" & !tag="verb perf-part .*"]{1,3}

[V Bulharsku měli Sověti větší podporu než v tradičně protiruském Polsku a Rumunsku.] (přeloženo autory)

- i. *I Bulgaria var det større oppslutning om/for Sovjet en i de tradisjonelt anti-russiske Polen og Romania.* (Ebeling 1999: 241)
- ii. Sloveso *ha* není užito v prototypicky posesivním významu, ale spíše poukazuje na existenci fenoménu, který představuje abstraktní koncept.
- iii. Za předpokladu, že podmět *Sovjet* je kontextově zapojený, směřuje komunikace ke kontextově nezapojenému předmětu, který tak plní funkci prezentovaného fenoménu.

Na základě těchto kritérií lze větu uvedenou v příkladu (1) schematicky znázornit následovně:

scéna – existence/prezentace – prezentovaný fenomén
(I Bulgaria, Sovjet) (hadde) (større oppslutning...)

Vzorek 125 takto identifikovaných dokladů prezentačního užití slovesa *ha* byl následně roztríděn do kategorií podle Brůhové a Malé (2019: 168): 1. konstrukce s neživotným podmětem, 2. konstrukce s životným negenerickým podmětem a lokativním adverbiale, 3. životný podmět s generickou referencí a 4. životný negenerický podmět bez lokativního adverbiale.

Vzhledem k typologické blízkosti angličtiny a norštiny bylo možné předpokládat, že norské věty se slovesem *ha* budou realizovat prezentační škálu obdobným způsobem jako anglické věty s prezentačním *have*.

4. Analýza

Na základě korpusového dotazu jsme získali vzorek čítající 5319 vět (relativní frekvence 614,96 i. p. m.) se slovesem *ha* a manuálně analyzovali náhodný vzorek. K získání 125 dokladů prezentačního *ha* bylo třeba zanalyzovat 1192 vět, což znamená, že relativní frekvence vět s prezentačním *ha* byla přibližně 64 výskytů na milion slov korpusu.

typ		počet výskytů	%
1	konstrukce s neživotným podmětem	27	22
2	konstrukce s životným negenerickým podmětem a lokativním adverbiale	34	27

3	konstrukce s životným podmětem s generickou referencí	15	12
4	konstrukce s životným negenerickým podmětem bez lokativního adverbiale	49	39

Tabulka 2

Jak je zřejmé z Tabulky 2, nejpočetnější typ tvořila konstrukce s životným negenerickým podmětem bez lokativního adverbiale (typ 4). Konstrukce významově odpovídala typu existenciálnímu (Dušková 1994: 353) a vyskytovala se nejčastěji s postmodifikací infinitivem:

(2) *Jeg har ikke noe å si.*
[Nemám co říct.]²

(3) *Jeg har store saker å klage for kongen [...].*
[Mám pro krále vážnou žalobu.]

(4) *Men vi har dessverre ingen plater å spille, sa Boletta.*
[Nemáme ale bohužel žádné desky, řekla Boletta.]

Předmět byl nejčastěji formálně vyjádřen neurčitým zájmenem, především kvantifikátorem (*mye* „hodně“, *ingen* „žádný“, *ingenting* „nic“, *noe* „něco“) (2). Méně početné byly případy se substantivem, a to jak obecného významu (*ting*, *sak* „věc“, *måte* „způsob“, *grunn* „důvod“) (3), tak konkrétního (*sirkusartist* „cirkusový artista“, *plate* „deska“, *familie* „rodina“) (4).

V několika příkladech se předmět vyskytoval bez postmodifikace, což odpovídá prototypické existenciální vazbě:

(5) *Han har sprøytemerker.*
[Má stopy po vpiších.]

(6) *Har du noe forslag, Georg?*
[Máš nějaký návrh, Goergu?]

Konstrukce druhého typu (s životným podmětem a lokativním adverbiale) se výrazně podobaly existenciálně-lokativním konstrukcím (Dušková 1994: 354). Posesivní význam mezi podmětem a slovesem *ha* je natolik oslaben a upozaděn, že hlavním cílem celé komunikace je lokalizovat prezentovaný fenomén, přestože si předmět často ponechává sémantickou roli posesora:

(7) *Jeg har to haglpatroner i dette våpenet, Karlsen.*
[Mám v téhle zbrani dvě brokové patrony, Karlsene.]

² Všechny příkladové věty byly přeloženy autory, neboť překlady z korpusu InterCorp často nekorespondovaly s původní norskou větou.

(8) *I dag er han førstestyrmann på et stort handelsskip og ugift, men ryktene sier at han har en kjæreste i hver havn.*

[Teď je první důstojník na velké obchodní lodi a není ženatý, ale povídá se o něm, že má v každém přístavu milenku.]

V některých konstrukcích se dal podmět také chápat lokativně a svým způsobem upřesňoval lokalizaci vyjádřenou adverbiale:

(9) *Og så har hun et fint, lite mellomrom mellom to av fortennene [...].*

[A pak má hezkou mezírku mezi předními zuby]

-> *Det var et fint, lite mellomrom mellom to av fortennene hennes.*

(10) *Han hadde noe i munnen.*

[Měl něco v ústech.]

-> *Det var noe i munnen hans.*

V několika případech tvořilo adverbiale nejdynamičtější část komunikace. Nepředstavovalo tak scénu, ale adverbialní specifikaci. Tyto příklady se tak blížily tzv. rozšířené prezentační škále (Chamonikolasová, Adam 2005):

(11) *Han spurte om hun hadde et ikke-røyker-rom i øverste etasje.*

[Zeptal se, jestli má nekuřácký pokoj v nejvyšším patře.]

U typu 1, tedy u konstrukcí s neživotným podmětem, byl podmět obvykle kontextově zapojený a vyznačoval se nejčastěji lokativní rolí (případně lokativní v abstraktním smyslu). Tvořil tedy lokativní scénu celé komunikace:

(12) *[...] for kortet hadde både frimerke og stempel.*

[protože lístek měl přece známku i razítko]

(13) *Hvert ord har en uttrykkside [...].*

[Každé slovo má výrazovou stránku]

Vedle podmětu lokativního, se ve vzorku objevil i podmět temporální. Analogicky s předchozími příklady, tvořil tento podmět temporální scénu:

(14) *Oldtiden hadde hatt store systembyggere som Platon og Aristoteles.*

[Starověký filosofický systém měl velké budovatele jako Platóna a Aristotela.]

Několik konstrukcí tohoto typu se vyskytovalo s adverbialním určením lokativním (případně lokativním v abstraktním smyslu). Komunikace tak byla zasazena do dvou scén: první z nich, tvořena lokativním podmětem, představovala obecnější umístění, zatímco druhá scéna, vyjádřena adverbiale, lokaci upřesňovala:

(15) [...] *en høyblokk som hadde et gammelt skilt på forsiden hvor det sto Hotel.*

[...vysoká budova, jež měla na přední straně oprýskaný vývěsní štít, na kterém bylo napsáno Hotel]

(16) *Samtidig har begge standpunkter sannhetskorn i seg som kan inngå i en mulig overordnet språkteori.*

[Zároveň je v obou názorech zrnko pravdy, které může přispět k případné zastřešující jazykové teorii.]

Nejméně četné byly konstrukce s životným podmětem s generickou referencí. Tento životný podmět byl realizován širokou škálou prostředků odkazujících na všeobecného lidského konatele: osobní zájmeno první osoby plurálu (17), osobní zájmeno druhé osoby singuláru (18), osobní zájmeno třetí osoby plurálu (19), neurčité zájmeno (20), generické zájmeno *man* (21) a substantivum *menneske* “člověk” (22):

(17) *På den ene siden har vi levende vekster (eller planter), på den andre siden har vi levende vesener.*

[Na jedné straně máme živé rostliny, na druhé straně máme živé organismy.]

(18) *Du har jo museene der, og en masse annet òg.*

[Máš tam muzea a spoustu jiných věcí.]

(19) *De hadde overvåkningskameraer her inne.*

[Měli tady uvnitř bezpečnostní kamery.]

(20) *Det er det som jeg synes er det beste ved å reise – å bli alene med seg selv, og ikke ha noen som vil hjelpe en og råde for en.*

[Proto také, jak se mi zdá, je nejlepší cestovat; osamostatnit se a nemít nikoho, kdo by nám chtěl pomáhat a radit.]

(21) *Hvordan man tenker i et samfunn, hva slags politiske institusjoner man har, hvilke lover man har og ikke minst hvilken religion, moral, kunst, filosofi og vitenskap man har, kalte Marx for samfunnets overbygning.*

[To, jakým způsobem člověk ve společnosti myslí, jaký druh politických institucí má, jaké zákony a také jaké náboženství, morálku, umění, filosofii a vědu má, nazývají společenskou nadstavbou.]

(22) *Det måtte være noe feil med TV-en, for alle menneskene hadde et underlig grønnskjær i ansiktet.*

[Televize musela mít nějakou závadu, protože všichni lidé měli v obličeji podivný nazelenalý nádech.]

5. Závěr

Krátká studie naznačila, že obdobně jako v angličtině existují případy, v nichž se norské sloveso *ha* „mít“ objevuje v prezentační funkci. Jeho primární posesivní význam je v těchto větech oslaben a hlavní funkce se zaměřuje na vyjádření existence nebo prezentace fenoménu realizovaného kontextově nezapojeným předmětem. Všechny věty bylo možné převést na existenciální konstrukci (*presenteringskonstruksjon*), a to jak prostě existenciální, tak existenciálně-lokativní. Z toho důvodu je tedy na místě tvrdit, že věty s prezentačním slovesem *ha* tvoří jednu z realizací prezentační škály.

Srovnáme-li četnost jednotlivých typů norských konstrukcí s anglickými protějšky (Brůhová a Malá 2019), lze říct, že si oba vzorky z velké části odpovídají. Nejméně početným typem v obou vzorcích byl typ 3 (konstrukce s životným podmětem s generickou referencí). V norském vzorku byl zastoupen 12 %, v anglickém 11 %. Naopak nejpočetnějším byl typ 4 (konstrukce s životným negenerickým podmětem bez lokativního adverbialu). Zde však lze pozorovat poměrně výrazný rozdíl mezi oběma vzorky. Zatímco v angličtině představoval tento typ více než polovinu celého vzorku (51 %), v norštině to bylo pouze 39 %. V norském vzorku se u tohoto typu také vyskytl poměrně vysoký počet předmětů vyjádřených konkrétním, plnovýznamovým substantivem (v angličtině jasně dominovala substantiva obecného významu). Jak četnost obou konstrukcí, tak sémantika substantiv v předmětu se jeví jako zajímavá oblast pro další výzkum s větším vzorkem konstrukcí.

Literatura

Adam, M. (2013) *Presentation Sentences (Syntax, Semantics and FSP)*. Brno: Masarykova univerzita.

Brůhová, G., & M. Malá (2017) “On English Locative Subjects”. *Acta Universitatis Carolinae. Philologica*, 2017(1), 19–38.

Brůhová, G., & M. Malá (2019) “English presentative sentences with *have*”. *Linguistica Pragensia*, 2019(2), 160-177.

Dubec, P. 2019 *Syntactic and FSP Aspects of the Existential Construction in Norwegian*. Praha: Karolinum.

Dušková, L. (1994) *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Akademia.

Dušková L. (2015) *From Syntax to Text: The Janus Face of Functional Sentence Perspective*. Prague: Karolinum Press.

Ebeling, J. (2000) *Presentative Constructions in English and Norwegian. A Corpus-based Contrastive Study*. Oslo: University of Oslo, Faculty of Arts.

Faarlund, J.T., S. Lie, K.I. Vannebo (1997) *Norsk Referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Firbas, J. (1992) *Functional Sentence Perspective in Written and Spoken Communication*. New York: Cambridge University Press.

Chamonikolasová, J., Adam, M. (2005) “The Presentation Scale in the Theory of Functional Sentence Perspective” in *Patterns, A Festschrift for Libuše Dušková*. Prague: Modern Language Association (KMF), 59-69.

Malá, M., & G. Brůhová (2019) “English presentative semantic patterns as seen through a parallel translation corpus”. *Languages in Contrast*, 19(2), 232-255.

Rohrauer, L. (2013) “Syntactic Realizations of the Presentation Scale in Academic Prose and in Fiction”. *AUC Philologica* (3). Prague Studies in English XXVI. Praha: Karolinum, 145-158.

Wangensteen, B. (red.) (2007) *Bokmålsordboka*. Oslo: Kunnskapsforlaget.

LA INTERFERENCIA EN LA PRONUNCIACIÓN DE LA OCLUSIVA GLOTA EN LOS ALUMNOS CHECOS DE ESPAÑOL

KAROLÍNA STRNADOVÁ

1. Introducción

El presente trabajo es un estudio de caso que trata el tema de la pronunciación de los alumnos checos que aprenden español como lengua extranjera (E/LE) tomando en cuenta la interferencia de la lengua materna (LM). En la enseñanza de idiomas consideramos importante el tema de la pronunciación y corrección, ya que, según nuestra opinión y experiencia, en general, en la enseñanza de lenguas no se presta suficiente atención a la perfección de la pronunciación. La correcta articulación es una parte primordial del dominio de un idioma y su empleo puede mejorar la adquisición del mismo. Al contrario, si desde el inicio del aprendizaje no enfatiza el aspecto fonético de la lengua por centrarse más en la gramática, vocabulario, etc., pueden presentarse dificultades en la posterior corrección de la pronunciación errónea e interiorizada.

El objetivo del presente trabajo es observar la capacidad de los alumnos checos de pronunciar correctamente el español y evaluar la interferencia en el nivel fonético entre el checo y el español. Para tal finalidad nos centramos en la oclusiva glotal (OG), un fenómeno fonético aún no estudiado suficientemente mediante lingüística comparada. Es conveniente tratar este fenómeno, debido a que se presenta de manera diferente en ambas lenguas de nuestro interés: generalizando, es natural y muy frecuente en el idioma checo, mientras que en el español no se aplica (sin tomar en cuenta excepciones presentes en algunas variedades del español).

Nuestra intención es observar cómo los alumnos checos, para los cuales la realización de la oclusiva glotal es algo natural e inconsciente expresándose en su lengua materna, emplean o evitan este fenómeno a la hora de hablar español. Pretendemos investigar qué factores intervienen en la interferencia y el resultante error de la pronunciación de la OG, considerando sobre todo la edad y el nivel de conocimiento de la lengua meta como los dos factores

principales. Para determinar nuestro objetivo de investigación partimos de la siguiente hipótesis: los estudiantes de una edad elevada y de un nivel de español básico pronuncian la oclusiva glotal con más frecuencia en comparación con los estudiantes más jóvenes cuyo nivel del español es más avanzado.

2. Enseñanza de una LE y fonética

Aunque el alumno conozca perfectamente la gramática y tiene un vocabulario muy amplio, la articulación incorrecta de los fonemas puede conducir a que los hablantes nativos no le entiendan. Muchos autores afirman que, para eliminar el error de pronunciación, el alumno tiene que ser consciente de él. En el caso de la OG nos interesa concretamente la adquisición de estructuras fonológicas de la LE. Es cierto que la competencia fonológica de la LM la adquirimos sin esfuerzo y de manera impecable. Mientras que cuando decidimos aprender una LE, aunque tengamos una muy buena competencia fonológica de la LM, lo más probable es que nunca lleguemos a lograr la pronunciación perfecta y a quitar el acento extranjero.

Según Lleó (1997: 15), el proceso de adquisición de la LM en cada ser humano se inicia hacia final del primer año de la vida cuando el niño empieza a emitir primeras vocalizaciones. En el inicio las producciones fonéticas están alejadas del modelo adulto y se van aproximando a él hasta poseer una competencia fonológica comparable a un hablante adulto, hacia el final del cuarto año de vida. Según Flege (1987) el aprendizaje natural de categorías fonéticas de la LM se estabiliza a la edad entre cinco y siete años. Y a partir de este momento el aprendizaje de pronunciación de una LE pasa por un filtro del sistema fonético de la LM. Así los hablantes nativos son capaces de diferenciar entre un hablante nativo de su LM y un hablante extranjero.

Lo interesante es, según Lleó (1997: 42), que al comparar las características de la adquisición de LM y de LE, vemos que las producciones de los hablantes nativos y los aprendices de una LE se asemejan: a) hay simplificaciones y sustituciones – la fonología de interlengua suele ser más simple, b) semejanzas entre las interlenguas de distintas personas, y c) una gran variación en la pronunciación de una misma persona. No obstante, según Lleó (1997: 43) el progreso fonológico de un alumno suele detenerse antes de llegar a adquirir una competencia nativa, lo cual se denomina fosilización. Así que el desarrollo del nivel fonológico resulta ser más complicado e individual y el grado de fosilización es más notable que en el caso de otros componentes de la gramática. Hablando de la fosilización nos referimos a la detención del nivel de pronunciación que ya no puede ser superado por el alumno y a “la tendencia que manifiestan ciertos errores a aparecer inesperadamente cuando ya se creían erradicados” según Vázquez

(1999: 41). Nuestra experiencia revela que unas personas fosilizan antes y su acento extranjero se retiene durante toda la vida y otras logran acercarse a la pronunciación de un nativo de tal manera que su acento es poco perceptible.

Si consideramos todos los niveles de lengua y el proceso de adquisición podemos decir que el ámbito fonológico es el más afectado por la LM en el aprendizaje de la LE, puesto que está interrelacionado con los mecanismos biológicos (Ortega, 2009: 22-23). Somos capaces de memorizar palabras, aprender los tiempos verbales y entender su uso, aunque difieran del sistema verbal de nuestra LM, pero lo que más trabajo cuesta es pronunciar las unidades léxicas y frases de la LE como un hablante nativo. Ortega (2009: 24) opina que, a la hora de adquirir la pronunciación, su papel juega, sobre todo, (1) un grado de instrucción de calidad superior y (2) motivación y esfuerzo para adquirir la pronunciación del hablante nativo. Muchos autores afirman que la capacidad de aprender es individual y depende de varios aspectos que juegan papel en el aprendizaje (no solo de la pronunciación) de una LE. Los factores más mencionados por los lingüistas que marcan las diferencias individuales entre los estudiantes son: 1) edad: ¿Los adultos aprenden LE de la misma manera como los niños o adolescentes?, 2) género: ¿Se puede decir que las mujeres adquieren una pronunciación más cercana a la pronunciación ideal de LE que los hombres?, 3) estilo cognitivo: ¿Cómo el alumno recibe, categoriza y analiza la información?, 4) actitud y motivación: ¿Por qué aprende LE?, 5) enseñanza formal de la pronunciación: ¿Quién le transmite la pronunciación correcta y cómo lo hace?, 6) uso activo del idioma por el alumno, 7) estancia en el extranjero donde se habla la lengua que aprende, 8) disposición y talento del alumno. En el presente trabajo tomamos en cuenta algunos de los factores mencionados a la hora de evaluar los resultados: edad, género, forma de enseñanza y estancia en un país hispanohablante.

3. Oclusiva glotal

La oclusiva glotal es un sonido reconocido en el Alfabeto Fonético Internacional como el símbolo [ʔ]³. Por los lingüistas checos suele ser denominado con diferentes vocablos: *ráz*, *glotální okluziva*, *terminální předěl*, *hlasový začátek tvrdý*, etc. Desde el punto de vista didáctico, la OG puede ser un recurso útil para los extranjeros que aprenden checo, ya que ayuda

³ Aunque en el ambiente checo es más común transcribir fonéticamente según la Transcripción Fonética Checa (Česká fonetická transkripce), todas las palabras checas y españolas las transcribimos según AFI. Como el apoyo teórico para la transcripción nos sirvieron las siguientes publicaciones: Handbook of the IPA (2009), Duběda (2005: 101-122) y Ashby et al. (2015: 9-18), López Morrás (2004).

a segmentar el flujo de habla y en muchos casos delimitar inicio de una palabra que empieza con una vocal.

Krčmová (2006: 156) define la oclusiva glotal como terminální předěl (confín terminal), es decir, el sonido que se realiza por una potencial pausa absoluta o pausa relativa que requiere el comienzo vocálico de una palabra o segmento. La autora dice que la realización de un fonema vocal tras una pausa conlleva *striktura* (oclusión), es decir, cierre de los órganos de habla. La OG se emplea, en el habla correcta, como *ráz* (*tirón, impulso*). Palková (1994: 55) dice que *hlasový začátek tvrdý* (*inicio fonador duro*) se caracteriza por una “explosión de voz”, es decir, un principio fuerte del sonido vocálico. Afirma que, en algunas lenguas, por ejemplo, en árabe, la OG es un fonema. En el checo, sin embargo, representa solo el principio de la fonación⁴: antes de una vocal, al principio de una palabra o dentro de una palabra en la costura morfológica, por ejemplo, *naopak* [ˈnaʔopak], *k oknu* [kʔoknu].

Krčmová (2006: 162) opina que la realización de la OG en el checo es obligatoria y los hablantes no notan su empleo, ya que lo han aprendido de manera natural⁵. La autora destaca la importancia de la pronunciación correcta de una vocal empleando la OG, ya que en algunos casos la tendencia a omitir el sonido es más grave: cuando aparecen al lado dos vocales iguales, *neumělo otevřít* [ˈnɛʔumpɛlo ʔotevřɪ:t], o también dos vocales distintos, *za oknem* [ˈzaʔoknɛm]. En estos casos, la pronunciación de vocales como hiato, es decir, sin aplicar la OG, se considera incorrecta⁶.

Presentadas las opiniones acerca de la (no)realización de la OG, vemos que es más que conveniente estudiar este rasgo fonético que se presenta de una manera diferente en las lenguas estudiadas, español y checo.

4. La (no) realización ideal de la oclusiva glotal en checo y español

El checo y el español son dos lenguas relativamente distintas desde el punto de vista fonético. Aunque puede parecer que para los estudiantes checos el español sea una lengua fácil de

⁴ Como afirma Valentín-Marquéz (2006: 326), en el español la OG, si se emplea, se considera una consonante.

⁵ Es interesante que en algunas variantes del checo que no pertenecen a la lengua normativa se emplea, en la posición de la OG, una vocal protética. Se trata de una consonante que se introduce al principio de la palabra, y esta forma parte fonética de la palabra. En el checo, según Krčmová (2006: 162), los consonantes protéticos son sobre todo v y h: [oko → voko], [okno → vokno]; [olomouř → holomóř]. Se trata de variedades regionales y dialectales.

⁶ Sin embargo, no podemos omitir varios trabajos más nuevos (Skarnitzl 2016, Černá 2018) cuyos autores opinan que la articulación de la OG, en los casos mencionados, no es obligatoria y que hay una variante igual de correcta que se pronuncia como hiato, por ejemplo, en la palabra *nauka* [ˈnaʔuka] / [ˈnauka] por el carácter tautosilábico de diptongos checos.

pronunciar, no siempre es posible lograr la articulación perfecta, si es que es posible lograrla para un hablante no nativo. Opinamos que la dificultad se da a causa de la diferencia entre los sistemas fonológicos de LM y LE. Para entender las hipotéticas dificultades de alumnos checos con la pronunciación del español, nos centramos en el análisis contrastivo de los sistemas de articulación en ambos idiomas con el énfasis en la OG.

Krállová (1992: 11-12) ha analizado las características acústicas y articulatorias de vocales checas y españolas y resulta que en la pronunciación de los hablantes nativos de ambas lenguas hay diferencias acerca el grado de apertura de los vocales y la combinación de diptongos y triptongos. Como muestra Hidalgo (2012: 248), dos vocales que no son altas y están al lado crean dos sílabas, por ejemplo, en la palabra *a-ére-o*. Lo mismo ocurre en los segmentos con una vocal abierta no acentuada en combinación con una vocal cerrada acentuada crean dos sílabas, por ejemplo, en *pa-ís*. Y aquí se nos presenta la dificultad y la diferencia entre ambas lenguas. Mientras que en el español el confín se mantiene y la OG no se realiza, en el hiato checo se rompe el confín silábico y se pronuncia (puede o no, como vimos) con la OG entre dos vocales. Para ejemplificar comparamos la pronunciación de la palabra compuesta *reorganizar* [řeoryani'tar] con su equivalente checo *přeorganizovat* ['přɛʔorganizovat]. Las palabras en ambas lenguas se crean anteponiendo prefijos de reiteración *re-* y *pře-* al verbo base (*organizar* y *organizovat*). Mientras que en el español el hiato *-e/o-* se lee sin oclusión fonética, aunque las vocales *e* y *o* forman dos sílabas diferentes, en el caso de la palabra checa, aunque el contexto silábico es igual, la OG se interpone. No obstante, Grepl (2008: 53) opina que este es el caso de la pronunciación cuidadosa y la pronunciación sin la OG es también posible en el checo siempre y cuando no destruye confín de las palabras. Se trata de una variante articulatoria, resultado de la relajación de la pronunciación. La relajación de articulación en español es en general aún más notable, por lo tanto, no nos sorprende que hay tendencia hacia suprimir el grupo polisilábico formado por la misma vocal, lo que llamamos (1) sinéresis si ocurre dentro de las palabras (*alcohol* → [alko:l / alko'ol]) o sinalefa (2) si ocurre en el confín de dos palabras (*mi hijo* → [mi:xo / mi'ixo]). Para mostrar la posible interferencia que conlleva el mal empleo de la OG presentamos dos contextos fónicos en el checo y el español que parecen ser iguales, pero la pronunciación correcta, en cuanto a la OG, es diferente:

A. Pronunciación de una palabra que empieza por una vocal:

Checo: *Ty a on*. [ti ʔa ʔon]

Español: *Vivo en Almería*. ['biβo en alme'ria]

B. Pronunciación de un morfema que empieza por una vocal dentro de una palabra compuesta.

Checo: *Neopakovatelný*. [ˈnɛʔopakovatɛlniː]

Español: *Maleducado*. [maleðuˈkaðo]

Como observamos, la OG representada como el símbolo [ʔ], se realiza en la pronunciación neutra en el checo, tanto en el inicio vocal de una palabra tanto dentro de la palabra compuesta con el confín silábico, mientras que está ausente en el español en el mismo contexto fónico. Králová (1995: 37) opina que es difícil definir la norma ortoépica en ambas lenguas, dado que la propia “norma de la pronunciación” no es rígida y varía en cada región por la difusión de diversas perspectivas lingüísticas. No obstante, para simplificar nuestro trabajo partimos de Králová (1998: 25) quien opina que la mayor diferencia en el ámbito de fonosintaxis entre el checo y el español es la (no)realización de la oclusiva glotal: mientras que en el checo la OG se produce con mucha frecuencia, este sonido está ausente en la mayoría de las variedades del idioma español, como afirma Valentín-Márquez (2006: 326). De aquí nuestra suposición: los estudiantes checos que, a causa de la interferencia de su LM, tienden a emplear la OG a la hora de hablar español.

5. El experimento y los resultados

Partiendo de la propuesta teórica de la interferencia de una LM en una LE examinamos la pronunciación de dos grupos de los alumnos. Para comprobar la hipótesis general presentada más arriba realizamos una investigación empírica cuyo objetivo es responder a las siguientes preguntas⁷: 1. ¿Hay relación entre el nivel de español y la amplitud de la interferencia?, 2. ¿Hay simetría entre el error de la realización de la OG y el contexto fónico?, 3. ¿Difieren los resultados según el género del/de la participante?, 4. ¿Hay diferencia en la tendencia a cometer más errores a la hora de leer un texto y palabras sueltas?, 5. ¿Son relevantes los factores como la motivación, la estancia en el extranjero o la LM del profesor, investigando el error de la pronunciación de la OG?

Para poder realizar el análisis del error de la pronunciación de la OG, elaboramos un texto que nos serviría como el material principal del experimento. Procuramos construir un texto simple, teniendo en cuenta que los alumnos que vamos a examinar tienen diferente nivel de español

⁷ Inspirándonos en la propuesta de Ellis (en Sánchez Iglesias, 2004: 66)

tratando de escoger palabras sencillas, vocabulario básico y emplear categorías gramaticales elementales.

Para observar detallada y sistemáticamente la interferencia de la pronunciación, consideramos relevante incluir diferentes contextos fónicos en los cuales podemos esperar la errónea pronunciación de la oclusiva glotal. Si hallamos la interferencia, nos interesa saber si esta está presente de manera consistente, es decir, en todos los casos o en ninguno, o si se puede observar una tendencia relativa a la posición de la posible falta de pronunciación del fenómeno. Para ganar la mayor simetría posible, consideramos las combinaciones de fonemas en español según Králová (2009), y formamos cuatro grupos de palabras y frases, construidas a propósito y según nuestro objetivo. Asimismo, en cada grupo de la posición problemática incluimos todas las vocales españolas (*a, e, i, o, u*) para comprobar la amplitud de la interferencia. Bien, suponemos que la OG, a causa de la interferencia de la pronunciación checa, podría aparecer en español en las siguientes posiciones:

1. C. +V⁸: al comienzo de una palabra que inicia con una vocal precedida por una palabra que termina por una consonante (*mis amigas de España, estados europeos, en invierno, sus ojos, lavar uñas*)
2. V.+V: al comienzo de una palabra cuyo inicio es vocálico precedida por una palabra que termina por una vocal (*mi amiga María, mis amigas de España, piso interior, una oreja, la Unión Europea*)
3. C+V: en la posición interior de una palabra compuesta o derivada, al comienzo de un morfema que inicia con una vocal precedido por un morfema que termina por una consonante (*paraguas, maleducado, desinfección, desobedecer, interurbano*)
4. V+V: en la posición interior de una palabra compuesta o derivada, al comienzo de un morfema que inicia con un vocal precedido por un morfema que termina por una vocal (*medioambiente, autoestima, autoinmune, reorganizar, estadounidense*)

Partiendo de la hipótesis y las preguntas de investigación expuestas más arriba, hay varios factores que fueron decisivos en la selección de los participantes del experimento. El requisito principal de la elección es que todos los alumnos examinados sean hablantes nativos del checo y que el español sea el idioma que aprenden como LE. Luego, nuestro objetivo fue lograr una gama equilibrada en género y número de representantes en los dos grupos de alumnos que pensábamos comparar. En nuestro experimento participaron 12 alumnos checos en total, de los

⁸ Con “.” señalamos el final de la palabra.

cuales son 6 varones, 3 de nivel elemental de español y 3 de nivel avanzado, y 6 mujeres, respectivamente. Como uno de los factores de nuestro interés es la relación entre la edad del alumno y la amplitud del error de la pronunciación, escogimos dos grupos de alumnos de distinta edad. Decidimos buscar la correlación entre el factor de la edad y el factor del nivel de conocimientos de la LM y logramos dividir los alumnos en dos grupos con las siguientes características:

Tabla 1: Participantes - aspectos de diferenciación de dos grupos (elaboración propia)

	Grupo A	Grupo B
Nivel y duración de E/LE	A1-A2, 2-3 años	B2-C1, 8-15 años
Edad	30-50	24-27
Forma de enseñanza	Actividad de ocio	Carrera filológica
Input	1-2 lectores checos	Más lectores, checos e hispanohablantes
Estancia en el extranjero	No	6-19 meses

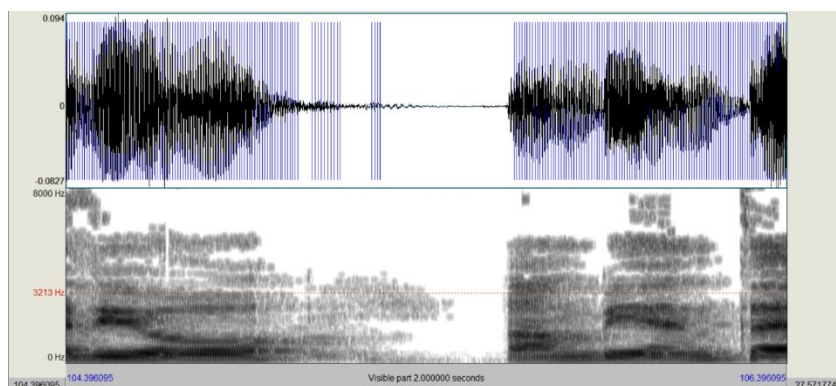
El experimento con cada uno de los participantes tuvo dos partes. Primero, les pedimos a los alumnos que leyeran el texto y, luego, las palabras sueltas. Optamos por una doble lectura para ver si hay diferencia entre la pronunciación de la OG en el flujo de texto y en la lectura de palabras sueltas.

6. Análisis de la pronunciación

Para analizar bien los rasgos fonéticos de las grabaciones y hallar la presencia de la OG recurrimos al programa Praat que fue desarrollado por Paul Boersma y David Weenink desde el 1992 en la Universidad de Ámsterdam. Se trata de un software muy actualizado, eficaz y de fácil acceso, ya que es de libre distribución y gratuito que sirve perfectamente para el análisis acústico de articulación en forma de espectrogramas. De esta manera nos aseguramos de la presencia o ausencia de la OG en el flujo de habla.

El espectrograma facilita visualizar los cambios del espectro en el tiempo. La frecuencia está marcada en el eje vertical, mientras que el eje horizontal marca el tiempo, y la intensidad del sonido está visualizada en tonos grises. Mayor intensidad responde a una mayor oscuridad del tono:

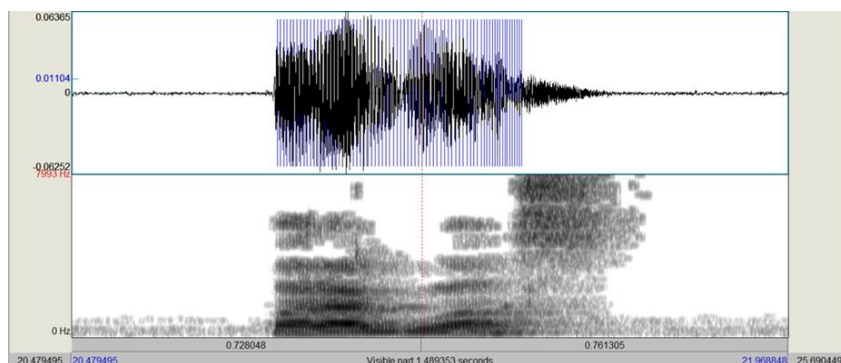
Imagen 1: Realización de la OG (visualización de Praat)

Este espectrograma visualiza la pronunciación articulada de la OG en la frase /medio?ambiente/ – vemos un confín fuerte entre los morfemas de la palabra compuesta realizado casi como una pausa cuyo efecto acústico son dos elementos separados.

Al contrario, en el siguiente espectrograma, vemos la visualización del caso de la palabra compuesta /paraguas/ como pronunciación fluida sin la realización de la OG:

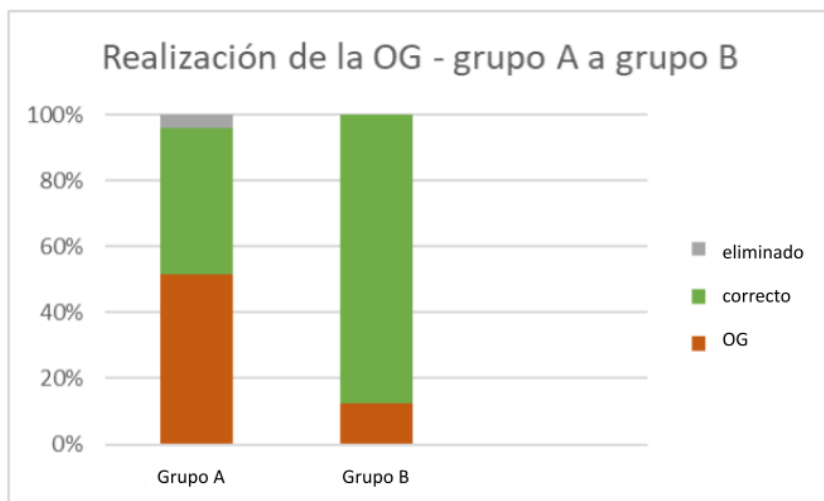
Imagen 2: No realización de la OG (visualización de Praat)

7. Resultados

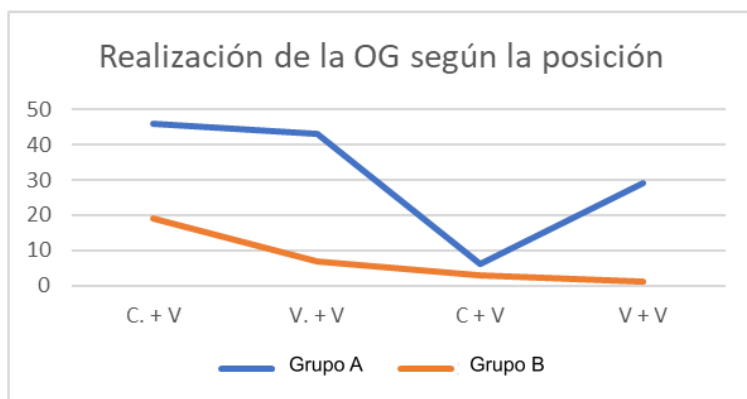
Nuestro objetivo principal fue confirmar que hay una relación entre los factores que juegan su papel en la enseñanza de E/LE (edad, nivel de español, forma de aprendizaje y estancia en un país hispanohablante como indicadores distintivos de dos grupos de estudiantes) y la frecuencia del error surgido por la interferencia de la LM.

Diagrama 1: Resultados generales (elaboración propia)

En el diagrama 1 vemos claramente que en la muestra de alumnos que estudiamos hay una tendencia a cometer el error de pronunciar la OG con frecuencia mayor en el grupo 1 que en el grupo 2: de las 240 posiciones analizadas en el grupo A había 124 casos de la pronunciación errónea, 105 casos de la pronunciación sin la OG y 11 casos que tuvimos que eliminar por cuestiones acústicas o técnicas. Mientras que en el grupo B hallamos tan solo 30 errores y 210 casos de pronunciación sin la presencia de la OG.

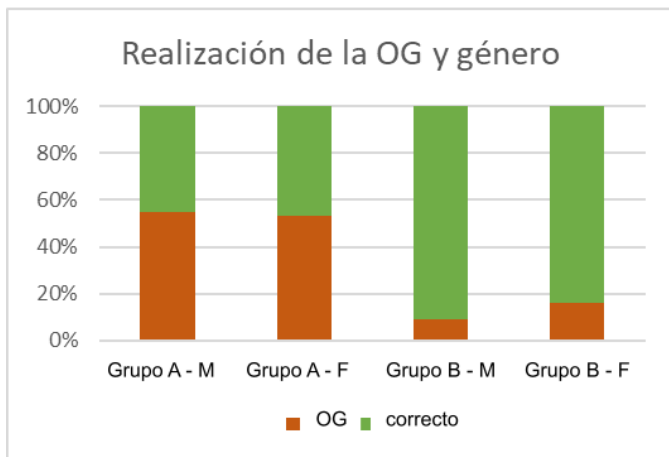
Diagrama 2: Interferencia según la posición (elaboración propia)

El diagrama 2 muestra que, en general, ambos grupos tienden a una mayor realización de la OG en el inicio vocálico de una palabra (posiciones 1 y 2 – C. + V y V. + V) que dentro de una palabra compuesta (posiciones 3 y 4 – C + V y V+V). La mayor dificultad les causó a ambos grupos la posición 1 (C. +V) donde se presencié el error de la OG 46 veces en el caso del grupo A y 19 veces en el grupo B. Vemos una tendencia similar en la posición 2 (V.+V): el grupo A cometió error en 43 casos, mientras que el grupo B tan solo en 7. Es interesante ver que la posición 3 (C+V) es la que causó menos dificultades al grupo A, con solo 6 errores, mientras

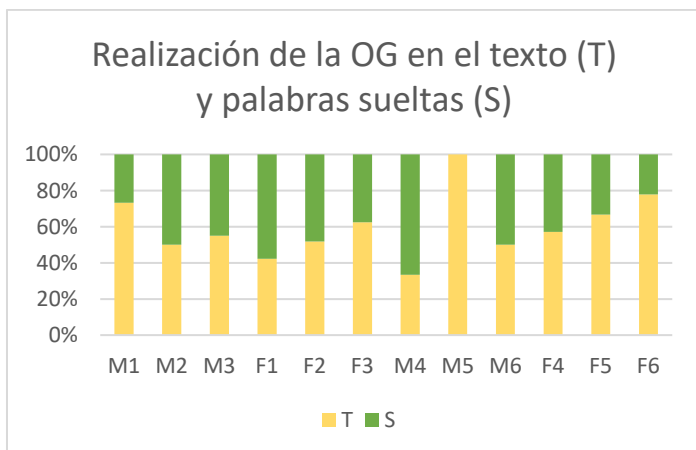
que en la posición 4 (V+V) apareció el error en 29 palabras compuestas. El grupo B erró muy pocas veces en las posiciones interiores, en total hubo tan solo 3 casos de la OG en la posición 3 y un caso en la posición 4. Así que la posición de la pronunciación más correcta para el grupo A fue la 3, mientras que para el grupo B fue la posición 4. No obstante, debemos mencionar que en el caso del grupo A tuvimos que eliminar varios datos (en total nueve eliminaciones en la posición 3 y 4) lo cual podía afectar los resultados.

Diagrama 3: Interferencia según el género (elaboración propia)

El tercer factor que nos interesa es el género de los alumnos. En el diagrama 3 observamos solo un leve desequilibrio comparando la amplitud de errores entre el grupo A y el grupo B separando los resultados de mujeres y los resultados de hombres. Como los alumnos del grupo B no cometieron muchos errores, la diferencia entre los hombres y las mujeres es más significativa: hallamos solo 11 errores en el caso de los hombres y 19 errores en el caso de las mujeres; el resto de las pronunciaciones eran correctas sin eliminación ninguna.

Diagrama 4: Interferencia según el tipo de lectura (elaboración propia)

Aunque podemos ver una tendencia general de cometer más errores en el flujo del habla, es decir, en la lectura del texto (T) tanto en el grupo A (M/F 1-3) como en el B (M/F 4-6), la variación de resultados señala que se trata de un aspecto individual. En ambos grupos observamos resultados casualmente idénticos: 4 de los 6 alumnos cometieron más errores en la lectura A que en la B, un alumno (M2 y M6) tiene el mismo número de errores en ambas lecturas y un alumno (F1 y M4) erró menos en la lectura de las palabras sueltas. Como el número de errores en el grupo B es nimio (en promedio cada alumno cometió 2 errores en cada lectura), esta comparación no aporta mucha información. Sin embargo, los resultados del grupo A señalan que hay una tendencia de errar menos a la hora de leer palabras sueltas. Opinamos que aquí juega su papel el estrés de los estudiantes que están expuestos a la lectura de un texto largo con muchas palabras desconocidas.

Una observación interesante nos ofrece el diagrama 5 que compara la doble lectura de cada participante y la diferente cantidad de errores cometidos en la lectura A y en la lectura B:

Diagrama 5: Corrección del error de pronunciación (elaboración propia)

Vemos que las cifras difieren mucho, comparando el grupo 1 y el grupo 2, y opinamos que los resultados están vinculados con el factor de la edad y el nivel de español. En este lugar cabe mencionar que según Vázquez (1999) en el caso de los estudiantes principiantes los errores pueden tener diversas manifestaciones: 1) violación sistemática de reglas, 2) elevado grado de individualidad en la producción, 3) insensibilidad ante la corrección, 4) insensibilidad con respecto a la producción propia y ajena (errores receptivos). Según los resultados del grupo A, en 4 participantes una gran cantidad de errores cometidos en la lectura del texto se repitió en la lectura de las palabras sueltas. Solo en el caso del alumno M1 y F3 (los más jóvenes) hay una tendencia a corregir la pronunciación en la segunda lectura. Si contáramos con más datos,

quizás sería posible verificar la propuesta de violación sistemática de reglas y la individualidad en la producción de errores, ya que en algunas frases analizadas los alumnos erraron siempre y en algunos casos hicieron la corrección (aunque esta fuera inconsciente).

8. Conclusión

Reiteramos que el presente trabajo es un estudio de caso, trabaja un tema poco estudiado y mediante un experimento trata de explicar cuáles factores juegan su papel en la interferencia del checo como LM en la pronunciación del E/LE. Somos conscientes de que para verificar los resultados sería oportuno aplicar el enfoque cuantitativo y ampliar el experimento, tanto en cuanto al número de los participantes estudiados, como en la amplitud del contexto fónico analizado en el experimento empírico. No obstante, si recordamos la base teórica de la que partimos vemos que ciertos resultados afirman las teorías presentadas. Los resultados confirman que el factor de edad, mencionado por Ortega (2009), es muy importante. Los alumnos mayores (y con un nivel elemental) cometieron más errores que los alumnos menores. Además, en el grupo A, es interesante observar que la alumna F2 y el alumno M2, los participantes mayores, son los que cometieron el mayor número de errores. Por otra parte, los alumnos M1 y F3, los más jóvenes del grupo, son los más exitosos en la pronunciación.

En cuanto al segundo grupo de estudiantes, nos parece oportuno considerar la explicación de errores según Vázquez (1999) referente a los alumnos con el nivel de español muy alto. En el caso de los alumnos avanzados nuestro experimento afirmó las siguientes manifestaciones: 1) los errores fosilizados, 2) error por interferencia de LM y 3) errores residuales de carácter individual. Los resultados demuestran una gran diversidad entre todos los alumnos del grupo B. No hay ninguna tendencia común a corregir el error en la segunda lectura, cometer un error nuevo o cometerlo sistemáticamente en ambos casos. En este grupo no se manifestó tanta repetición del mismo error en ambas lecturas como en el caso del grupo A. Por eso opinamos que el error de la OG no está tan arraigado en la interlengua de los alumnos avanzados, es más casual que sistemático, pues la influencia de la interferencia de la LM es menor.

Por una limitada muestra de participantes, y limitada cantidad de datos no podemos llegar a conclusiones generalmente válidas, sin embargo, los resultados pueden servir de punto de partida para futuras investigaciones en el campo de linguodidáctica.

Bibliografía

Ashby, M., Maidment, J. A., Chromý, J. (2015) *Úvod do obecné fonetiky*. Praha: Karolinum.

- Černá, M., Skarnitzl, R. (2018) "Fonetická transkripce a její využití v logopedické praxi". *Listy klinické logopedie* 2(1), 3–9. [en línea] Disponible en: <https://fonetika.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/104/2015/10/CerSka18-transkripce.pdf> [cit. 2023-12-30].
- Duběda, T. (2005) *Jazyky a jejich zvuky. Univerzálie a typologie ve fonetice a fonologii*. Praha: Karolinum.
- Flege, J. E. (1987) "A Critical Period for Learning Pronunciation?". *Applied Linguistics*. 8 (2), 162–177.
- Grepl, M., Karlík P., Nekula M., Rusínová, Z. (2008) *Příruční mluvnice češtiny*. Segunda edición. Praha: NLN, Nakladatelství lidové noviny.
- Hidalgo, A., Quilis, M. (2012) *La voz del lenguaje: Fonética y fonología del español*. Valencia: Tirant Humanidades.
- Králová-Kullová, J. (1992) *Kapitoly ze zvukového rozboru španělštiny (na pozadí češtiny)*. Praha: Karolinum.
- Krčmová, M. (1996) *Fonetika a fonologie: zvuková stavba současné češtiny*. 3^a ed. Brno: Masarykova univerzita.
- Lleó, C. (1997) *La adquisición de la fonología de la primera lengua y de las lenguas extranjeras: modelos teóricos y métodos lingüísticos de análisis*. Madrid: Visor. Lingüística y conocimiento.
- López Morràs, X. (2004) *Transcriptor fonético automático del español*. [en línea] Disponible en: <http://www.aucel.com/pln/transbase.html> [cit. 2023-12-30].
- Ortega, L. (2009) *Understanding Second Language Acquisition*. London: Hodder.
- Palková, Z. (1994) *Fonetika a fonologie češtiny: s obecným úvodem do problematiky oboru*. Praha: Karolinum.
- Sánchez Iglesias, J. J. (2004) *Errores, corrección y fosilización en la didáctica de lenguas afines: Análisis de errores en la expresión escrita*. Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca.
- Skarnitzl, R., Šturm P., Volín, J. (2016) *Zvuková báze řečové komunikace: fonetický a fonologický popis řeči*. Praha: Universidad Carolina, Editorial Karolinum.

Valentín-Márquez, W. (2006) “La Oclusión Glotal y la Construcción Lingüística de Identidades Sociales en Puerto Rico”. *Selected Proceedings of the 9th Hispanic Linguistics Symposium*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project, 326-341. [en línea] Disponible en: <http://www.lingref.com/cpp/hls/9/paper1390.pdf> [cit. 2023-12-30].

Vázquez, G. (1999) *Errores? Sin falta!*. Madrid: Edelsa. Programa de autoformación y perfeccionamiento del profesorado.

PhDr. Mgr. Karolína Strnadová
Ústav translatologie
FF UK

Poznámka: Za jazykovou stránku textu zodpovídá autorka.

BOMBASTICKÝ

VĚRA KLOUDOVÁ

1. Úvod

Na myšlenku blíže se podívat na slovo *bombastický* a jeho roli v současném úzu mě přivedla jednak práce na revizích hesla *bombastický* ve vznikajícím *Akademickém slovníku současné češtiny*, jednak článek Petra Mareše v *Naší řeči* z roku 2006, který je tomuto slovu věnován – jeho etymologii, významu základnímu i významu nově se konstituujícímu a dále pohledu do korpusových dokladů na jeho sémantické i stylistické rozrůznění (Mareš, 2006). Autor se v něm vrací k roku 1997, kdy si všiml, že se hojněji začala objevovat spojení *bombastické ceny* poukazující zřejmě na úsilí „nalézt novou charakteristiku výhodnosti ceny“ a motivovaná kolokací *cenová bomba*. Autorova následná rešerše v korpusu ukázala, že se nejedná o „ojedinělou aktualizovanou formulaci“, jak už uvedla Jana Hoffmannová, která poukázala na to, že slova *bomba* i *bombastický* vykazují vysokou míru pozitivního hodnocení v textech psaných fanoušky počítačových her (Hoffmannová, 1998). Mareš (2006) se v článku věnuje mj. odlišnému původu obou slov a popisuje jejich sémantické přiblížení dané zvukovou i grafickou podobností. Tato podobnost se slovem *bomba* je totiž čistě formální: slovo *bombastický* má jiný původ a mělo původně i jiný význam, který by se dal popsat jako ryze negativní (*nabubřelý, přepjatý, chvástavý, frázovitý*).

Současné užívání slova *bombastický* poukazuje vedle onoho základního (negativního) významu určitě i na význam druhý (pozitivní), na který Mareš ve svém článku poukazuje. Buď mluvíme o *bombastických titulcích, frázích* či např. *efektech* ve smyslu nápadnosti, okázalosti, velkoleposti (význam 1), nebo o *bombastickém životě, zážitku* či *úspěchu* a myslíme tím, že jsou skvělé, mimořádné, jedinečné – jedná se tedy o ryze kladné hodnocení (význam 2). Z popisu obou významů plyne, že jsou vzájemně protichůdné – přesto se s oběma v úzu setkáváme, jak ukáže níže uvedená korpusová analýza.

V následujícím úseku textu bych chtěla krátce představit lexikografické zpracování slova *bombastický* v českých výkladových slovnících a poté navázat korpusovými analýzami, které

nám pomohou získat vhled do současného užívání tohoto slova. Mezi korpusovou rešerší Marešovou (2006) a rešerší předkládanou v tomto článku leží přibližně 14 let – podívejme se tedy, zda naznačená distribuce významů zůstává stejná, nebo zda se popisovaný trend prosadil a dále posílil (tj. můžeme pozorovat větší zastoupení významu 2), případně zda došlo k tomu, že se nově konstituující význam neprosadil (výskyty významu 2 jsou na ústupu).

2. Lexikografické zpracování slova *bombastický*

Dosud bylo slova *bombastický* lexikograficky zpracováno výhradně v onom původním významu (v případě SSJČ rozděleném do významů dvou), až ASSČ pracuje i s významem *skvělý, jedinečný* a zachycuje ho jako expresivní. Tento popis významů ve slovnících přirozeně zcela odpovídá i skutečnému užívání slova *bombastický* – pokud se s významem 2 setkáváme zhruba od 90. let 20. století, nelze samozřejmě očekávat, že by byl ve starších slovnících zachycen. O to více se zde však také ukazuje potřeba slovníku aktuálního, který (nejen) tento nový význam pro současného uživatele náležitě popíše.

PSJČ: *bombastický*

nabubřelý, mnohomluvný. *Prosté staré pravidlo „nelži!“ poučuje tisíckrát více než všechny bombastické řeči o vlasti a národu! Mas. Byl čilý, výbojný, bombastický. Jevil touhu omračovati posluchače. Svob.*

SSJČ: *bombastický*

1. nabubřelý, mnohomluvný: *méně b-ch frází, více prosté, všední práce; člověk chlubitý a b. chvástavý*
2. okázalý, přepjatý, přehnaný: *slohově b. náhrobek; bída v sousedství b-ch mrakodrapů*

SSČ: *bombastický*

přepjatý v projevu, mnohomluvný: *bombastický sloh; bombastická fráze nabubřelá; bombastický člověk chvástavý.*

ASSČ: *bombastický*

1. zaměřený na vnější efekt, na okamžité upoutání pozornosti, nápadný, okázalý, velkolepý: *bombastické prohlášení; bombastické novinové titulky; bombastická reklamní kampaň; bombastický projekt za dvě miliardy; Bombastická akce ztroskotala na nezájmu diváků.*

2. *expr.* mající mimořádný charakter, kvalitu, syn. *skvělý*: *bombastický nápad*; *Film měl bombastický úspěch.* obrovský *Česká topmodelka* zažila jeden z *nejbombastičtějších comebacků světového modelingu.*

Popis významu 1 v ASSČ vykazuje jisté oslabení negativního chápání oproti slovníkům starším, ve slovníkové definici absentuje zejména slovo *mnohomluvný* či *přepjatý*, resp. *nabubřelý*. Na základě příkladů ve slovníku uvedených však lze jasně vidět, že charakter tohoto významu nelze popsat pozitivně, proto o něm v následujícím textu dále hovoříme jako o negativním.

3. Korpusová analýza

Tato část textu navazuje na korpusovou rešerši, kterou Mareš (2006) provedl v korpusu SYN2000 (celkem 178 výskytů slova *bombastický*) a (tehdy ještě nelemmatizovaném) korpusu SYN2005 (autor pracoval s 61 tvary). Konstatuje, že základní význam slova *bombastický* naprosto převládá v korpusu SYN2000, avšak o pět let později už se výskyty týkající se pozitivního hodnocení objevují častěji, přičemž některé z dokladů nelze jednoznačně přiřadit ani k jednomu z významů, umožňují totiž obojí interpretaci; autor připouští, že přítomnost pozitivního hodnocení se jeví jako pravděpodobnější. (Korpus SYN2000: 178 dokladů, 168 negativních (94,5 %), 6 pozitivních (3,3 %), 4 (2,2 %) s možností obojí interpretace; SYN2005: 61 dokladů, 44 negativních (72,2 %), 13 pozitivních (21,3 %), 4 (6,5 %) s možností obojí interpretace).

Marešovu analýzu ověřuji a reviduji na základě současných možností korpusové analýzy. Analýza v korpusu SYN2000 dle očekávání odpovídá autorovým závěrům. Co se týče korpusu SYN2005, autor uvádí: „Korpus syn2005 nebyl v době provedení rešerše ještě lemmatizován, tj. nebylo možno dotazem na základní tvar slova „vyvolat“ všechny tvary; východiskem pozorování se staly tvary *bombastický* (24 výskytů), *bombastická* (17 výskytů) a *bombastickou* (20 výskytů).“ Dnes již lemmatizovaný korpus SYN2005 nabízí 137 dokladů tohoto slova ve všech tvarech, a to takto: 73 negativních (53,3 %), 30 pozitivních (21,9 %), 34 (24,8 %) s možností obojí interpretace. Původní i nová distribuce jednotlivých významů je pro úplnost uvedena v Tabulce 1.

V rešerši se zaměřuji dále na referenční reprezentativní korpus psaných textů SYN2015. Nalezneme v něm celkem 115 výskytů slova *bombastický*. Po interpretaci jednotlivých dokladů dle výše uvedených kategorií (a. negativní = význam 1, b. pozitivní = význam 2, c. nelze přiřadit

ani k jednomu významu) vidíme, že negativní hodnocení stále převažuje, i když ne již tak výrazně (73 výskytů, 63,4 %), jednoznačně pozitivní hodnocení najdeme v 18 dokladech (15,6 %) a přechodová zóna umožňující obojí interpretaci obsahuje 24 výskytů (21 %), přičemž chápání většiny takových dokladů se zdá pravděpodobnější ve významu *skvělý*. Ve srovnání s výše uvedenými dvěma korpusovými analýzami vidíme, že počet jednoznačně negativních dokladů klesá, naopak výrazně vzrostla ona přechodová zóna, která umožňuje nahlížet na slovo *bombastický* v obou významech, byť zamýšleno bylo zřejmě primárně pozitivní hodnocení.⁹ Množství dokladů ve významu *skvělý* prudce narostlo oproti korpusu SYN2000, tomu tak ale bylo již v případě korpusu SYN2005; v korpusu SYN2015 je pozitivně hodnocených výskytů o něco méně, lze to ale vysvětlit tím, že některé doklady pozitivního hodnocení se nacházejí v nyní poměrně široké přechodové zóně.

K jednoznačně pozitivně laděným dokladům patří např.: *ZPĚVAČKA KELIS pojala námořnický styl po svém, doplnila ho svítivě růžovou a je to bombastické* (Story 2010), *ale tahle moje náročnost má výhodu, že když něco vařím a chutná mi to, pak vím, že to bude bombastické i pro ostatní* (Ona dnes 2014), „*dvojka*“ *měla na svou dobu bombastické triky, které nedělají ostudu ani dnes* (Týdeník televize, 2012), *co se týče toho kšeftu, šlo o nějakou bombastickou business v Austrálii* (Natálie Kocábová, Tohle byl můj pokoj, 2014), *V době kvetení se do vyhlášených parků vydávají procesí lidí, kteří si chtějí užít to nejlepší z pozdního jara. Mnozí si bombastický zážitek dopřávají i na vlastní zahradě* (Můj dům 2010). Stejně jako je tomu u dokladů z předchozích let, i tyto ukázky výskytu slova *bombastický* ve významu *skvělý* potvrzují, že pocházejí především z publicistiky společenské, resp. méně seriózní, případně z beletrie imitující současnou mluvu mladé generace. Stylistický kvalifikátor *expresivní* v ASSČ je v uvedených dokladech potvrzen.

K dokladům, které bychom jen těžko zařadili do jedné z obou kategorií, patří často výskyty např. ve sportovní publicistice. Jedná se zejména o spojení *bombastický přestup* (určitého sportovce, hráče do jiného klubu, po němž následoval velký sportovní úspěch, zároveň ale přestup stál velké množství peněz; celkem v 6 případech), také např. *Bez kterých věcí se neobejde hokejová výbava Jaromíra Jágra? Žádné bombastické novinky, ale ozkoušené věci a*

⁹ U všech posuzovaných výskytů je třeba mít na paměti, že se jedná o subjektivní interpretaci zkoumaných korpusových dat a že pozitivní či negativní polarita nemusí vždy vycházet pouze ze zkoumaného slova, ale může být dána, resp. podpořena také kontextově, tj. dalšími lexikálními jednotkami v jeho okolí. Pro tuto stručnou přehledovou a spíše povrchovou sondu do významu tohoto slova považujeme uvedený postup za dostatečný a držíme se také původní Marešovy metodologie – pro hlubší teoretickou studii bychom však využili pokud možno objektivní vyhodnocení dokladů např. v podobě dotazníků, které by byly předloženy respondentům – rodilým mluvčím češtiny.

modely (Sport 2010). Dále sem můžeme zařadit spojení se substantivy *večírek, oslava, křtiny, akce* apod.: *oslava* může být až příliš okázalá, pompézní, nebo se nám naopak velice líbí a považujeme ji za úžasnou. K dalším nejednoznačným dokladům patří např. *bombastické účesy Liz Taylorové* (Evžen Boček, Poslední aristokratka, 2012).

V prosinci 2020 zveřejnil Český národní korpus další stamilionový reprezentativní korpus současné psané češtiny SYN2020, který odráží jazyk z let 2015–2019 a svým složením plně odpovídá korpusu SYN2015. V tomto korpusu se vyskytuje 121 dokladů slova *bombastický*, které analyzujeme dle postupu uvedeného výše u dokladů z korpusu SYN2015. Celkový počet dokladů je mírně vyšší, avšak srovnatelný s počtem dokladů v SYN2015 (121 oproti 115). Počty dokladů v jednotlivých kategoriích potvrzují, že počet užití slova *bombastický* v pozitivním významu stále více roste. Negativní význam zaujímá sice i nadále největší podíl, vyskytuje se však již v méně než polovině případů (54 výskytů, 44,6 %), jednoznačně pozitivní hodnocení najdeme v 29 dokladech (24 %) a přechodová zóna umožňující obojí interpretaci obsahuje 38 výskytů (31,4 %).

Pro ilustraci zde uvedme některá spojení hodnocená jako ryze negativní a všimněme si, že pro tento význam se nápadně často v blízkosti zkoumaného slova vyskytují synonyma nebo slova blízkého významu, která toto víceznačné slovo desambiguují, např. *okázalá show a bombastické efekty maskují hudební průměrnost* (Hospodářské noviny 2017), *ženy jsou zde však vylíčeny tak různorodě bombastické, pošetilé posedlé samy sebou, přemrštěně kritické* (Právo 2015), *Vegas je místo bez vlastních obyvatel, identity i authenticity, jehož „kolorit“ tvoří bombastická zábava pochybné kvality a hazard* (A2 2017).

Doklady v přechodové zóně pocházejí, podobně jako je tomu v dokladech z korpusu SYN2015, převážně z publicistiky sportovní, kulturní a společenské. Slovo *bombastický* si často zachovává význam *velkolepý*, avšak převažují u něj pozitivní konotace, proto je rozlišení obou významů poměrně obtížné – a také lze předpokládat, že přechodová zóna by se s největší pravděpodobností dala ještě dále diferencovat: *veselý, barevný, bouřlivý, hravý, mystický a bombastický má být letošní masopustní průvod maškar z Roztok u Prahy do Únětic tuto sobotu* (Právo 2016), *jedná se o skutečně čarokrásnou show, která oslňuje bombastickou výpravou, nejkrásnějšími melodiemi a tajuplným příběhem* (Blesk 2019), *pak už koncert graduje k bombastickému finále* (Mladá fronta DNES 2019).

Význam *skvělý* ilustrují např. následující doklady: *na halovém mistrovství Evropy to bylo úplně jiné, tam se fandilo všem a padaly bombastické výkony* (Právo 2016), *který bude tím hlavním*

(...) zatím produkce nechce mluvit. Slibuje však bombastický zážitek (Právo 2019), podobně bude to prostě bombastický zážitek (Žena a život 2016), firmy slibovaly bombastické slevy (Týden 2016), fotografové svými automobily zahradili cestu zebrám vylézajícím z řeky. To vše kvůli honbě za bombastickou fotkou (National Geographic Česko 2016). Zmiňme také oblast gastronomie: bombastičtí skořicoví šneci (Vlasta 2015), domácí majonézu, protože chutná úplně jinak než ta kupovaná a je velmi snadná na přípravu. K tomu dobrý chleba a je to bombastická záležitost (Svět ženy 2019). Srovnání počtu dokladů v jednotlivých významových kategoriích dle rešerše ve zmíněných korpusech ukazuje následující tabulka:

korpus	počet nalezených a interpretovaných dokladů	negativní význam	přechodová zóna	pozitivní význam
SYN2000	178	168 (94,5 %)	4 (2,2 %)	6 (3,3 %)
SYN2005	61	44 (72,2 %)	4 (6,5 %)	13 (21,3 %)
SYN2005*	137	73 (53,3 %)	34 (24,8 %)	30 (21,9 %)
SYN2015	115	73 (63,4 %)	24 (21 %)	18 (15,6 %)
SYN2020	121	54 (44,6 %)	38 (31,4 %)	29 (24 %)

Tabulka 1: Počty dokladů v jednotlivých významových kategoriích slova *bombastický*. Hvězdička* značí novou analýzu v již lemmatizovaném korpusu SYN2005.

Vedle adjektiva *bombastický* existují výrazy, které mu jsou zvukově i graficky podobné: *bombový*, *bombézní* a *bombovní*. Nyní dokonce můžeme mluvit i o podobnosti sémantické. Jistě by bylo do budoucna přínosné porovnat užití i těchto slov ve srovnání s korpusovou analýzou výrazu *bombastický*.

Podobně by se nabízelo blíže analyzovat i další oblasti, které by vedly k podrobnějšímu vhledu do užívání zkoumaného slova, a to např. jeho kolokační potenciál, neboť jednotlivé kolokace tohoto slova mj. také poukazují na příslušnost k jednotlivým významům. Další oblastí výzkumu může být (ne)přítomnost emoční složky v jednotlivých významech, především u výskytů, u

kterých nelze jednoznačně určit postojevou polaritu, tj. u kterých zřejmě dochází k její neutralizaci.

Co se týče používání výrazu *bombastický* v dnešním jazyce, stále poměrně zřetelně převažuje význam původní, avšak i ten novější, vyjadřující vysokou míru pozitivního hodnocení, se již plně konstitoval a je čím dál častější. Lze však konstatovat, že ona Petrem Marešem zmiňovaná rozrůzněnost stylistická je stále patrná: užití obou slov se liší oblastmi komunikace, i když se v dokladech ukazuje již i určité stírání tohoto rozdílu. Počkejme si na novou studii k tomuto slovu za dalších čtrnáct let – je více než pravděpodobné, že tento trend bude pokračovat a dále sílit.

Použitá literatura:

HOFFMANNOVÁ, Jana (1998): Pařani a gamesy (Pokus o charakteristiku diskurzu počítačových her). *Naše řeč*, 81(2–3), s. 100–111.

KŘEN, M. – CVRČEK, V. – ČAPKA, T. – ČERMÁKOVÁ, A. – HNÁTKOVÁ, M. – CHLUMSKÁ, L. – JELÍNEK, T. – KOVÁŘÍKOVÁ, D. – PETKEVIČ, V. – PROCHÁZKA, P. – SKOUMALOVÁ, H. – ŠKRABAL, M. – TRUNEČEK, P. – VONDRÍČKA, P. – ZASINA, A.: *SYN2015: reprezentativní korpus psané češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Cit. 18. 12. 2020. Dostupný z: <<http://www.korpus.cz>>.

KŘEN, M. – CVRČEK, V. – HENYŠ, J. – HNÁTKOVÁ, M. – JELÍNEK, T. – KOCEK, J. – KOVÁŘÍKOVÁ, D. – KŘIVAN, J. – MILIČKA, J. – PETKEVIČ, V. – PROCHÁZKA, P. – SKOUMALOVÁ, H. – ŠINDLEROVÁ, J. – ŠKRABAL, M.: *SYN2020: reprezentativní korpus psané češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2020. Cit. 4. 1. 2021. Dostupný z: <<http://www.korpus.cz>>.

MAREŠ, Petr (2006): Bombastické ceny, úspěchy a kariéry. *Naše řeč*, 89(5), s. 267–270.

ASSČ: *Akademický slovník současné češtiny* [online]. Cit. 18. 12. 2020. Dostupný z: <<http://www.slovníkcestiny.cz>>.

PSJČ: *Příruční slovník jazyka českého (1935–1957)*. Praha: Státní nakladatelství – Školní nakladatelství – Státní pedagogické nakladatelství.

SSČ: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: S dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* [vydání 3., opravené] (2003). Praha: Academia.

SSJČ: *Slovník spisovného jazyka českého (1960–1971)*. Praha: Academia.

Mgr. Věra Kloudová, Ph.D.
Ústav translatologie FF UK
vera.kloudova@ff.cuni.cz

PROMĚNY RUBRIKY NOVINKY Z EXCERPCE¹⁰ V DATABÁZI NEOMAT

KLÁRA TRSKOVÁ

Od roku 2013 zveřejňují pracovnice a pracovníci oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR v rubrice Novinky z excerpce (nastenka.neologismy.cz) krátké popularizační příspěvky o nových slovech¹¹ v české slovní zásobě. Předkládaný text se zaměřuje na celkový popis a zhodnocení této rubriky, do které dosud přispělo celkem 13 autorů a autorek.

Rubrika je součástí excerpční databáze Neomat, která je vytvářena od 90. let 20. století. Původně sloužila jako neologický excerpční materiál pro lexikografické účely, od září roku 2015 je však přístupná i veřejně. Cílem Novinek z excerpce je seznamovat veřejnost s tematickými skupinami nové slovní zásoby, novými formami a významy lexémů, stylovými posuny v hodnocení slov či výslovností přejímek. Dosud zde bylo v nepravidelných intervalech publikováno celkem 47 příspěvků. Vyhledávání mezi nimi usnadňuje používání štítků (anglicismus, korona-, nový význam aj.).

Ačkoliv si rubrika od počátku zachovává formu jednoduchého blogu, postupně se proměňovala podoba jejího obsahu. V prvním období mezi lety 2013 a 2020 měly příspěvky podobu vizuálně oddělených kontextů jednotlivých neologických hesel (v některých případech uvozených stručným komentářem autorky či autora). Od roku 2020 se charakter zveřejňovaných textů začal blížit publicistickým sloupkům.

Do prvního zveřejněného textu s názvem *Dramatické euroblouznění*¹² vybrala Kateřina Kotková několik nových slov s komponentem *euro-*. Ke každému heslu připojila kontext z excerpovaného tisku doplněný o název periodika a datum jeho publikování. Kompozitům

¹⁰ Ráda bych poděkovala kolegyni Karolíně Táborské za věcné připomínky a velmi cennou konzultaci při psaní tohoto článku.

¹¹ Hlavním kritériem pro zařazení neologismů do databáze Neomat – a jejich následné využití v příspěvcích na stránce nastenka.neologismy.cz – je to, že excerpovaná lexikální jednotka nebyla dosud zachycena v jednom z těchto slovníků: NLA, PSJČ, SSČ, SSJČ, CSN, SN1, SN2, NASCS, IJP, ASSČ a SČFI. Do příspěvků v rubrice „Novinky z excerpce“ se dostávají nejen četně užívané neologismy, ale i okazionalismy.

¹² KOTKOVÁ, Kateřina. *Dramatické euroblouznění* [online]. 6.6.2013 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2013/06/06/dramaticke-euroblouzneni-3/>

přechodového typu věnoval svůj příspěvek *Legomanie*¹³ také Jakub Sláma, který upozornil na více než desítku nových slov počínajících komponentem *lego-* (například „legozázrak“ či „legošílenství“). Obdobně postupovala Ivona Tintěrová v příspěvku s názvem *V kybersvětě*¹⁴, ve kterém zmínila několik vybraných výrazů s prefixoidem *kyber-* („kyberasistence“, „kyberdeovolená“ ad.).

Hesla v daných příspěvcích spolu mohla souviset nejen užitím shodného slovtvorného postupu, ale také tematicky. Jedním z příspěvků, který se zabýval novou slovní zásobou z jednoho tematického okruhu, byl *Řekl mi jeden Řek*¹⁵ Martiny Rybové. Autorka v něm zmínila několik vybraných neologismů, které vznikly v průběhu řecké finanční krize z roku 2009. Byla mezi nimi například slova „grexit“ (odchod Řecka z eurozóny), „drachmagedon“ (obavy z toho, jaký by byl stav řecké ekonomiky po opuštění eura a návratu k drachmě) či „geuro“ (alternativní měna, která se měla v Řecku používat paralelně s eurem). Na období Vánoc se zaměřila Helena Kunertová v příspěvku *Šťastné a veselé dárkobraní*¹⁶. Autorka prostřednictvím výrazů „měkkýš“ (vánoční dárek obsahující ošacení), „tvrd’ouš“ (většinou hodnotnější balíček v tvrdé krabici) či „dárkobanka“ (dárce, který splní všechna dětská vánoční přání) upozornila na to, že vánoční oslavy mohou být podnětem k bohatému „neologizování“. Jana Georgievová se zaměřila na nová slova z oblasti psychologie a partnerských vztahů.¹⁷ V příspěvku zmiňuje anglicismy jako *benching* (v průběhu vztahu si necháváme někoho v záloze na pomyslné „lavičce“), *breadcrumbing* (protějšek dostává jen „drobečky“ naší pozornosti) či *gaslighting* (promyšlené podrývání zdravého rozumu partnera či partnerky).

Jakub Sláma v příspěvku nazvaném *Ezologismy*¹⁸ poprvé do svého příspěvku zařadil jednoduchý vstup k dalšímu vyhledávání v excerpční databázi Neomat. Pomocí prokliku bylo možné získat výsledky vyhledávání, které databáze zobrazuje po zadání řetězce *ezo**. Na tento postup poté navázali další příspěvatelé a příspěvatelky. Jednou z nich byla Sylva Nzimba, která

¹³ SLÁMA, Jakub. *Legomanie* [online]. 10.12.2015 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2015/12/10/manie/>

¹⁴ TINTĚROVÁ, Ivona. *V kybersvětě* [online]. 10.6.2018 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2018/06/10/v-kybersvete/>

¹⁵ RYBOVÁ, Martina. *Řekl mi jeden Řek* [online]. 26.8.2015 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2015/08/26/rek-mi-jeden-pek/>

¹⁶ KUNERTO VÁ, Helena. *Šťastné a veselé dárkobraní!* [online]. 1.12.2016 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2016/12/01/stastne-a-vesele-darkobrani/>

¹⁷ GEORGIEVOVÁ, Jana. *Zatemňovač plynových lamp, nebo prozatím obyčejný gaslighter* [online]. 20.6.2022 [cit. 2022-23-12]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2022/06/20/zatemnovac-plynovych-lamp-nebo-prozatim-obycejny-gaslighter/>

¹⁸ SLÁMA, Jakub. *Ezologismy* [online]. 10.12.2017 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2017/12/10/ezologismy/>

v závěru příspěvku *Divnonástěnka*¹⁹, odkázala čtenáře a čtenářky na další slova s komponentem *divno-*, mezi kterými se objevují slova jako „divnokracie“, „divnofakt“ nebo „divnovztah“.

V pobídkách čtenářstva k aktivnímu hledání v databázi Neomat se pokračuje i v současnosti. Michaela Lišková v tomto duchu připravila výběr příležitostných výrazů, které vznikly s využitím jmen českých i zahraničních politiků, nazvaný *Trumpština a überbabismus aneb Výrazy motivované jmény politiků*²⁰. Působení německé kancléřky Angely Merkelové ve vrcholové politice dalo ku příkladu podnět ke vzniku neologismů jako „merkelování“ nebo „merkelizace“ a političtí vyzyvatelé bývalého amerického prezidenta Baracka Obamy si v tisku vysloužili neologické označení „obamobijci“.

Od roku 2020, kdy vyšel příspěvek Sylvy Nzimby s názvem *Swap*²¹ o slovní zásobě odvozené od anglického slova „swap“, se příspěvky v rubrice přiblížily publicistickým sloupkům. V tomto způsobu popularizace neologismů pokračoval Jakub Sláma ve sloupku *Slovotvorba za časů covid-19*²². Uvedl zde nové, zejména příležitostné výrazy spojené s koronavirovou pandemií jako „rouškovaná“, „koronakrize“ nebo „koronahysterie“. V rubrice bylo také postupně zveřejněno šest „koronasloupků“²³ Michaely Liškové, Věry Kloudové, Sylvy Nzimby a Martina Šemelíka, které vycházely v Pátku Lidových novin od března do května 2020 a zaměřovaly se na novou slovní zásobu vznikající v průběhu pandemie koronaviru. Tématu covidu-19 byly věnovány ještě další dva pozdější příspěvky Kláry Trskové *Pandemická slovotvorba*²⁴ (zmiňující mimo jiné nově užívaná adjektiva „předpandemický“ či „popandemický“ nebo dysfemismus „pandement“) a *Vakcinátor přichází*²⁵, který upozorňuje například na nové slovní spojení „vakcinační nacionalismus“ ve významu ‚politika národních států, které se pro své obyvatele snaží získat co největší počet vakcín proti covidu-19 na úkor ostatních zemí‘.

¹⁹ NZIMBA, Sylva. *Divnonástěnka* [online]. 9.3.2018 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2018/03/09/divnonastenka/>

²⁰ LIŠKOVÁ, Michaela. *Trumpština a überbabismus aneb Výrazy motivované jmény politiků* [online].

12.2.2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2021/02/12/trumpstina-a-uberbabismus-aneb-vyrazy-motivovane-jmeny-politiku/>

²¹ NZIMBA, Sylva. *Swap* [online]. 5.3.2020 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2020/03/05/swap/>

²² SLÁMA, Jakub. *Slovotvorba za časů covid-19* [online]. 1.4.2020 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2020/04/01/slovotvorba-za-casu-covid-19/>

²³ LIŠKOVÁ, Michaela, Věra KLOUDOVÁ a Sylva NZIMBA. *Koronasloupky v Pátku Lidových novin* [online].

17.4.2020 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/page/10/>. LIŠKOVÁ,

Michaela, Věra KLOUDOVÁ a Martin ŠEMELÍK. *Koronasloupky v Pátku Lidových novin II* [online].

31.5.2020 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2020/05/31/koronasloupky-v-patku-lidovych-novin-ii/>

²⁴ TRSKOVÁ, Klára. *Pandemická slovotvorba* [online]. 28.5.2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2021/05/28/pandemicka-slovotvorba/>

²⁵ TRSKOVÁ, Klára. *Vakcinátor přichází* [online]. 30.4.2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2021/04/30/vakcinator-prichazi/>

V rubrice byly od roku 2020 dále zveřejňovány sloupky s tematikou životní stylu: Věra Kloudová se zaměřila na sloveso „sypat“,²⁶ které se v prostředí fitness a sportu obecně, začalo používat v novém významu ‚užívat anabolické látky‘. Od tohoto slova byly pak odvozeny další výrazy jako „sypáníčko“ (doping) a „sypač“ (ten, kdo doping užívá). Na přejímky z cizích jazyků a na slova od nich odvozená se zaměřily příspěvky Barbory Procházkové. Autorka se věnovala nesklonnému výrazu „hygge“²⁷, který pochází z dánštiny a používá se pro vyjádření pocitů pohody a spokojenosti. Autorka zde zmiňuje i další neologickou slovní zásobu odvozenou o slova „hygge“ jako substantiva „hyggeista“ (příznivec hygge stylu) a „hyggemánie“ (vášnivá zaujatost pro hygge). V dalších příspěvků s názvem *Glamping aneb (o) kempování trochu jinak*²⁸ se Barbora Procházková věnovala slovu „glamping“, které vzniklo blendingem anglických výrazů „glamorous“ a „camping“ a od něhož jsou v češtině odvozená adjektiva jako „glampingový“ či „glampový“. Sloupky Kláry Trskové se kromě anglicismů „hajp“ a „flaus“ v příspěvcích *Bere vás hajp?*²⁹ a *Záhadný flaus*³⁰ soustředily také na přejímky z méně obvyklých jazyků, jako jsou japonština (*Je vaše kokedama málo kawaii?*³¹) nebo portugalská (*Nová slova z portugalštiny*³²).

Autorky a autoři příspěvků v rubrice „Novinky z excerptce“ odkazují na korpusy, odborné časopisy a na výskyt lexikálních jednotek v již vydaných slovnících, čímž mohou podpořit obecné povědomí o práci s těmito zdroji. Michal Škrabal v příspěvku s názvem *Dědečkovat*³³, ve kterém popisuje využití neologismů ve své překladatelské praxi, odkazuje čtenářstvo na vyhledávání v korpusu SYN v9. Ve sloupku uvozeném otázkou *Jak dobré je megadobré?*³⁴ lze získat přehled o slovní zásobě s komponentem *mega-* uvedeném ve *Slovníku neologismů 1*, *Slovníku neologismů 2* a v *Novém akademickém slovníku cizích slov*. Sylva Nzimba v příspěvku

²⁶ KLOUDO VÁ, Věra. *Sypat* [online]. 11.12.2020 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2020/12/11/sypat/>

²⁷ PROCHÁZKOVÁ, Barbora. *Hygge* [online]. 27.11.2020 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2020/11/27/hygge/>

²⁸ PROCHÁZKOVÁ, Barbora. *Glamping aneb (o) kempování trochu jinak* [online]. 3.11.2020 [cit. 2021-11-11].

Dostupné z: <http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2020/11/03/glamping-aneb-o-kempovani-trochu-jinak/>

²⁹ TRSKOVÁ, Klára. *Bere vás hajp?* [online]. 15.1.2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2021/01/15/bere-vas-hajp/>

³⁰ TRSKOVÁ, Klára. *Záhadný flaus* [online]. 19.2.2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2021/02/19/zahadny-flaus/>

³¹ TRSKOVÁ, Klára. *Je vaše kokedama málo kawaii?* [online]. 14.5.2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2021/05/14/je-vase-kokedama-malo-kawaii/>

³² TRSKOVÁ, Klára. *Nová slova z portugalštiny* [online]. 1.10.2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2021/10/01/nova-slova-z-portugalstiny/>

³³ ŠKRABAL, Michal. *Dědečkovat* [online]. 18.10.2022 [cit. 2022-12-23]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2022/10/18/dedeckovat/>

³⁴ TRSKOVÁ, Klára. *Jak dobré je megadobré?* [online]. 26.3.2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2021/03/26/jak-dobre-je-megadobre/>

s názvem *Inkluze*³⁵ odkazuje nejprve na význam slova „inkluze“ ve *Slovníku spisovné češtiny* (,vztah podřazenosti mezi třídami‘), a dále upozorňuje na jeho nový význam, zařazování všech dětí do běžné školy‘. Podobně ve sloupku s názvem *Predátor*³⁶ poukazuje Michaela Lišková nejprve na význam slova „predátor“ v *Akademickém slovníku cizích slov*, a poté popisuje jeho neosématické využití v kontextu agresivního sexuálního chování.

Rubrika Novinky z excerptce se již od roku 2013 podílí na popularizaci neologického materiálu registrovaného v rámci činnosti oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR. Jak tento přehledový článek ukázal, prošel způsob zveřejňování příspěvků v této rubrice různými změnami; od prvotního zveřejňování vizuálně oddělených kontextů jednotlivých neologických hesel se v roce 2020 přešlo k formě krátkých sloupků, ve kterých se mimo jiné interaktivně vybízí k vyhledání souvisejících lexikálních jednotek v excerptní databázi Neomat i ve slovnících češtiny. Popularizace nové slovní zásoby v českém jazyce by dále mohla rozšířit svůj záběr i na další komunikační prostředky. Inspiračním zdrojem by se mohla stát ku příkladu krátká popularizační videa amerického slovníku Merriam-Webster na stejnojmenném YouTube kanálu³⁷.

Klára Trsková
oddělení současné lexikologie a lexikografie
Ústav pro jazyk český AV ČR
k.trskova@ujc.cas.cz

³⁵ NZIMBA, Sylva. *Inkluze* [online]. 18.12.2020 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2020/12/18/inkluz/>

³⁶ LIŠKOVÁ, Michaela. *Predátor* [online]. 22.1.2021 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z:

<http://nastenka.neologismy.cz/index.php/2021/01/22/predator/>

³⁷ Merriam-Webster Dictionary [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/user/MerriamWebsterOnline>

III. ZPRÁVY A RECENZE

CONFERENCE ON LINGUISTIC DIVERSITY, TERMINOLOGY AND STATISTICS IN VENTSPILS, LATVIA (3-4 NOVEMBER 2022)

MARIE VACHKOVÁ

The international conference with an interdisciplinary focus was held online as one of the outputs of the three-year grant "Smart complex of information systems of specialized biology lexis for the research and preservation of linguistic diversity" (2020-2023). The choice of the topic was based on practical reasons: Ventspils is home to the renowned Institute of Horticulture, whose international cooperation stimulates interest and care in botanical terminology and leads logically to terminographic activities related to the development of the database and the necessary applications; the interaction of natural scientists with computer scientists, linguists, translators and lexicographers is a necessity. The speakers represented a wide age range, from PhD students to seniors. The languages of the talks were English, German and Latvian. During both days, shorter papers with poster presentations were given in addition to plenary lectures. The conference concluded with a virtual exhibition of artworks, films about the activities of the Institute of Horticulture and about the modern University of Ventspils, founded in 1997, which includes the Centre of Applied Linguistics, a department of our linguistic colleagues.

As the title of the conference suggests, it was a thematically very diverse showcase of current research projects across many linguistic disciplines.

Plenary lectures were given by **Laimute Balode** (University of Helsinki and University of Latvia, Riga), **Francesca Bianchi** (University of Southern Italy, Salento) and this author (Faculty of Arts, Prague).

The first speaker spoke on the onomastic topic in a paper titled *How do we call each other: on ethnonyms - endonyms and exonyms* and focused on illuminating the etymology and similarities between the Baltic languages. **Francesca Bianchi** touched upon the current issue of Terminology resources for translators and interpreters: online resources, corpora or machine translation. The third speaker (the author of this report) dealt with the principles of term

processing in special and general translation dictionaries (*Bearbeitung der Termini in bilingualen Spezial- und allgemeinen Übersetzungswörterbüchern*).

Let us briefly stop at the second plenary lecture in which Francesca Bianchi commented on the wide range of online lexical and textual resources that help learners and translators in their daily activities. These include encyclopaedias (including Wikipedia), online monolingual and bilingual dictionaries (ranging from web versions of reputable paper dictionaries to dictionaries of various forms and origins); and concordance tools that display translations in context by searching parallel documents (e.g., Reverso Context and Linguee, the latter based on DeepL machine translation), as well as tools for corpus search or ad hoc corpus creation and analysis (e.g., Sketch Engine). Corpus linguists claim that corpora are the best lexical resource ever. However, according to research, students turn almost exclusively to bilingual dictionaries: mostly to Linguee or Reverso Context, but also to machine translation (MT). In contrast, professional translators make combined use of all available sources. These findings have so far been presented in an ongoing case study on online lexical resources suitable for the English-Italian pair. The speaker highlighted the possibilities offered by corpora and language tools in the fields of terminology, lexicography, linguistics and translation. The study also aims to explore the current state of MT and its prospective role in the overall picture of interlanguage communication.

The other contributions below will be mentioned only selectively, mainly in view of their professional focus.

Maria Pilar Castillo Bernal from the University of Córdoba highlighted in an information-rich paper the problems of translating and interpreting administrative texts when dealing with migrants (*Management of administrative terminology for migrants: translation problems, techniques and strategies*). The PROADMIN project aims to eliminate the language problems of migrants in this part of Spain and, first and foremost, to find out what their language skills are. The project produces outputs such as a comprehensive multilingual terminology database and a series of audiovisual materials in five languages. The project is based on the direct needs of migrant court translators and interpreters and aims to support their integration. The examples of Spanish-German parallel sentences have once again confirmed that translating official texts and documents is one of the most difficult tasks, as we encounter numerous terms, specific collocations, as well as syntactic phenomena different from the common language. Examples of proofreading by a native German speaker were very useful.

Antony Hoyte-West, a native English speaker who speaks eight other languages and is multilingual, is active at the Adam Mickiewicz University in Poznań. His paper *Official*

language certifications and the Celtic languages: an overview of relevant offerings introduced the audience to the current situation of the six Celtic languages (Breton, Cornish, Irish, Manx, Scottish Gaelic and Welsh). These languages were once widespread, but now – after long centuries of marginalisation and minoritisation – have reached varying degrees of spread and viability. Of the modern Celtic languages, only Irish is an official language of an independent nation-state, and since 2007 it has also been recognised as a supranational official language within the EU. The presenter focused on an analysis of the official language certifications available for Celtic languages in the field of adult attestation. After a basic delineation of historical and socio-cultural facts, he spoke about his research, which, in addition to the certifications, always gathers a detailed description of the authority that grants the attestation, as well as the organizational structure of each qualification, including information on accreditation and the availability of certificates at national and international levels.

Domestic research demonstrating interest in terminography and translation was presented by **Silga Sviķe** (Ventspils University) who in her paper *In search of the perfect definition: plant names and their definitions in various lexicographic resources* tried to describe the often complex issues related to the practice of specialised bilingual and multilingual lexicography where the lexicographer deals with, e.g., the selection of lemmas and their equivalents, issues of metalanguage, the effectiveness of illustrations, and often the correct definition of terms. In recent decades, not only a number of problems with definitions in lexicographic sources have been identified and described, but also the International Organization for Standardization (revised by standard ISO 704:2009), which summarizes the principles and methods of terminological work, has been established. It provides guidelines for the treatment and use of terms, for the analysis and description of attributes, and for the classification of definitions. This standard specifies the following types of definitions: intensional, extensional, ostensive, lexical, specifying and stipulative. On the other hand, practical lexicography speaks of lexicographic definitions (as opposed to logical definitions). After a brief insight into the theory, the author provided examples and processing problems to illustrate how definitions can be extracted from existing lexicographic sources and adapted to a special translation dictionary, or mobile application of the New Botanical Dictionary with terms in Latvian, Latin, English, German and Russian.

The collective contribution of the Latvian authors (**Karina Šķirmante, Silga Sviķe, Arturs Stalažs, Gints Jasmonts, Roberts Ervīns Ziediņš**, Ventspils) entitled *Experience of design and development of the new open access interactive multifunctional information management system for special lexis research purposes* was a presentation of terminological work requiring

extensive data processing, including from a comparative point of view, especially when examining linguistic and terminological changes over time. Lack of appropriate software and general databases can slow down this kind of research, and it was therefore necessary to design and develop a new open, interactive multifunctional information management and data storage system (IMDS) through a collaboration of terminologists, translators, researchers and information system developers. This enables statistical processing, especially for multilingual research and term comparison purposes. The information system consists of several modules (registration, input, statistics, export). The first module is effectively used for registration and collection of terms. The study describes the statistical data that can be extracted from IMDS. As of October 3, 2022, the data (from the field of naming organisms) has been extended with 42,332 scientific names in Latin and 51,155 names in Latvian, but also in English, German, Russian, Estonian and Lithuanian. Thousands of terms referring to diseases caused by organisms are also represented, as well as, for example, terms with definitions excerpted from almost 500 information sources; common names are linked to Latin names. In total, 262,581 real entries extracted from publications have already been linked to the corresponding lemmas. The authors summarise their experience in developing the information system and in commissioning the data collection so necessary for the comparative studies.

From the field of translation education, a paper on *Transferring implied values of the Latvian source text diminutives into English: piloting translation guidelines with novice translators* was presented by PhD student **Zane Veidenberga** (EKA University of Applied Sciences, Riga) who presented part of her research aimed at providing guidelines for translating or transferring the so-called implied values of Latvian diminutives into English. It is based on literary texts. During the translation experiment, participants work in pairs, translating a few selected passages from Latvian prose texts containing diminutives and recording the protocols of their dialogues. The translations of the given excerpts are entered into questionnaire forms, thus collecting individual reflections on the translations and comments on the solutions, which guarantee the preservation of the attributive character of the source text when translated into the target language. The data collected are coded and processed anonymously; a source of interesting information was the confrontation of the chosen translation solutions with the discussions from the dialogue protocols and with the answers given in the questionnaire forms. The prospective translators were provided with pre-developed guidelines on Latvian diminutives. Unlike the previously tested colleagues who did not have such material to hand, the level of translation with such aids was much higher: they used stylistically symptomatic expressions and reflected linguistic devices to express nuances connoting both native and English diminutives. This

promising research is entering its next phase that will take into account the opinions of erudite translators (trainers) and will be used to teach translation.

This brief report can be concluded by stating that behind the diligence and enthusiasm of Latvian colleagues facing impressive tasks is a sincere effort to document and care for their mother tongue. The impeccably organised conference proved that they have much to contribute to current terminographic practice.

**SLOVA V ZAPOMENUTÍ DANÁ: SLOVÁŘ PRO OBECNÝ I
NEOBECNÝ LID. PATRIK OUŘEDNÍK. PRAHA: VOLVOX
GLOBATOR, 2021. 198 STR.**

MICHAELA LIŠKOVÁ

Spisovatel a překladatel Patrik Ouředník zanechal v české lexikografii významnou stopu především svým *Šmírbuchem jazyka českého* (Paříž 1988; Praha 1992, 2005, 2016), který zaznamenává nekonvenční, zejména slangovou a argotickou češtinu let 1945–1989. Také nově vydaný slovník *Slova v zapomenutí daná: Slovář pro obecný i neobecný lid* (2021, dále *Slovář*) se zaměřuje na periferní slovní zásobu – tentokrát jde o slova už neužívaná, a ještě častěji o slova rovnou „mrtvě narozená“ (s. 9), která nebyla užívaná nikdy.³⁸ Oba slovníky se na první pohled liší rovněž svým rozsahem: zatímco *Šmírbuch* obsahuje na 16 000 hesel, *Slovář* je se svými 1 800 hesly zhruba devítinásobně menší.

V této recenzi se budu zabývat *Slovářem* z lexikografické perspektivy. Lexikony archaismů a historismů, resp. popularizační díla založená na slovníkových soupisech zapomenutých slov známe ze zahraniční produkce (mj. Duchesne – Leguay 2003, Joshi 2014, Dudenredaktion 2016, Graf 2018), kdežto v českém prostředí je *Slovář* unikátem. Také jeho prostřednictvím utěšeně narůstá řada speciálních jednojazyčných jazykových slovníků publikovaných v poslední době (srov. Čermák 2014, Kavka – Škrabal 2018, Kolářová – Štícha 2020, Martincová a kol. 2020).

³⁸ Tyto dvě skupiny slov nejsou ve *Slováři* dále rozlišovány.

Slovář se skládá z předmluvy (s. 7–10), vlastní slovníkové části (s. 11–164), bibliografie (s. 166–172) a rejstříku (s. 173–193). V předmluvě autor objasňuje, že byly excerповány zdroje z období od počátku 18. století do počátku 20. století (mj. Amerling, Jandit, J. A. Jungmann, J. J. Jungmann, Kampelík, Kott, Liblínský, Marek, Pohl, Presl, Purkyně, Ryvola) s občasnými přesahy oběma směry (Komenský, Štejer; Borecký, Field). P. Ouředník zde oceňuje vybrané zapadlé či zavržené výrazy, srov.: „Proč jsme dali nesmyslně přednost opisnému a sáhodlouhému „kartáčku na zuby“, byl-li nám svého času nabídnut *zubánek*?“ (s. 9), a vybízí čtenáře k jejich dalšímu užívání. Pod vlivem poptávky po neutřelých výrazech – při příznivé konstelaci společenských podmínek – se může podle Ouředníka některé z těchto slov dostat do (mediálního) úzu.

Výběr lexémů, koncepční zásady či stavbu slovníkových odstavců ponechává P. Ouředník bez bližšího komentáře. Nepíše totiž tradiční slovník a některým obecným zásadám tvorby slovníku se přímo protiví (viz dále), ale evidentně ví, pro koho slovník píše. A to pro exkluzivního, poučeného čtenáře, který nachází potěšení v obsoletní slovní zásobě a dokáže s autorem udržet intelektuální tempo. Že autor svého čtenáře zná, naznačují nadšené časopisecké recenze *Slováře* (mj. Kopáč 2022, Šofar 2022).

V *Slováři* je kombinován sémaziologický a onomaziologický přístup ke stavbě hesláře. Řazení hesel je jednak abecední, jednak se v rámci některých hesel uvádějí koheponyma či hyperonyma (*bledník* ‚bor‘ – názvy chemických prvků a jejich skupin; *Dobropán* ‚Merkur‘ – názvy planet a dalších nebeských těles; *úchyl* – názvy pádů), slova odvozená pomocí stejné přípony (*hradnosta* – *domnosta*, *řečnosta*, *věžnosta*), slova se stejným stylistickým příznakem (*volejník* ‚donašeč‘ – hanlivé slovo podobně jako *lidokrádce*, *lichevník* nebo *řit'opásek*) apod. Je tedy zřejmé, že podoba heslových odstavců není jednotná. Autor si dokonce na jisté proměnlivosti hesel přímo zakládá. Srovnajme jen rozmanité způsoby, jimiž se odkazuje na excerповaný zdroj, mj.: *POKRČEMNÍČEK* ‚Žrout, který si cpe nácka až po krk. (Vusín)‘; *ŠATOSLUH* ‚Ryvolův komorník.‘; *SKLADNA* ‚Syntax dle Šafaříka.‘; *VDĚKYNĚ* ‚Vděčná milenka v pojetí Jána Kollára.‘; *ZVLÁŠTNÍK* ‚Palackého oblíbený výraz pro podivína.‘; *POJSLOVKA* ‚Neboli pojsloví: spojka. Z dílny Pavla Doležala.‘; *DUŽÍK* ‚Vhodnější název pro dusík, přinejmenším dle Filipa Kodyma.‘; *SMRDOŠ* ‚Preslův novotvar, vytěsnaný nevýmluvným skunkem. (...)‘; *VŮNĚLIVOST* ‚Jeden z pěti pohlovských smyslů, vedle zraku, sluchu, chuti a cytedlnosti.‘; *LOKVICE* ‚Láhev. „Okusme, jaké víno jest. Podejte mně lokvici,“ žádá J. V. Pohl.‘; *KOKSA* ‚Pohlavek. „Nepřid' mi s takovou otázkou více, leč chceš mítí koksú,“ vyhrožuje Štejer.‘; *VLASTICE* ‚Vlast je Josefu Kalinovi málo.‘; či dokonce zmíněný *ZUBÁNEK* ‚Zubní kartáček v koupelně Václava Kříže.‘

I pojetí samotných výkladových perifrází je pestré. Autor se nedrží v pozadí, neusiluje o redakční neviditelnost, naopak akcentuje originalitu svých formulací. V metajazyce rozvitějších definic nacházíme jak časté archaizační tendence, např. *BLUDINO* ‚Nemanželské dítě ze smilstva a zbloudivší panny narozené.‘, tak občasné tendence aktualizací, např. *ZEHŘÍVÁRNA* ‚Skleník. Kollár si stěžuje na „v zehřívárně hnané zelinky“ a ekologicky žádá poctivou sezónní zeleninu.‘ Použitím obou těchto postupů se nezřídka docílí komického efektu; jemná ironie ostatně prostupuje celým dílem.

Variabilní definice vždy začínají velkým písmenem a končí tečkou. Někdy k výkladu významu postačí pouze jedno nebo několik synonym, např. *RYCHLOJEZDKA* ‚Bryčka.‘; *PŘEPLACHA* ‚Úlek, polekání.‘. Jindy je výkladové synonymum uvozeno spojkou *čili*, zkratkou *tj.* nebo jejím plným zněním *to jest*, např. *PRACHOČISTEC* ‚Čili kartáč.‘; *POCHOP* ‚Tj. pojem (...)‘; *BOHOŇ* ‚To jest božec a vědomec: hojitel, šaman.‘ Některé výklady začínají variantami heslového slova (po spojkách *či*, *neb*, *nebo*, *neboli*), např. *PTAKOHUBEC* ‚Neboli ptakohuboun, resp. ptakoun – ptakopysk.‘; *VŠEDOVI* ‚Či vševědov: univerzita.‘; *ZLATENKA* ‚Neb zlátence: žloutenka.‘

Význam daného lexému leckdy není ani jednoznačně vysvětlen, srov. heslo *MYSLINKA*. Objasnění významu je založeno výhradně na – ne zcela jasné – exemplifikaci: ‚„Nemůžou vstáti?“ – „Hlava mi ještě těžká jest.“ – „To jsou jen myslinky.“ (Pohl)‘. Zde se tedy vracíme k dřívější poznámce, že ve *Slováři* jsou porušována některá tradiční lexikografická pravidla; jak proklamuje Čermákovo Slovníkářovo desatero (1995, s. 114), slovník nemá jen rozmarně napovídat, nakusovat. Ve *Slováři* se dále objevuje definice kruhem. Srov. hesla *mrakověvec* a *nebesko*, v nichž se Ouředník nesnaží čtenáři vycházet vstříc explicitním uvedením výkladu významu, nýbrž od něj očekává spolupráci a schopnost samostatného vyvození daného významu (,nebe‘):

- *MRAKOVĚVEC* ‚Nebesko v podání Zdirada Poláka. Týž později navrhl i modraninu.‘
- *NEBESKO* ‚Hvězdy září na nebesku v Čelakovského překladu Waltra Škota. (Nebesko obývají nebešané, nebešenínové a nebešníci.) Srov. mrakověvec.‘

Ouředník někdy k výkladu významu přidává stručné komentáře zohledňující způsob, příp. vhodnost utvoření daného slova, srov. *NETUDA* ‚Nepřítomný člověk – není tu.‘; *OHNIOZEĎ* ‚Výklenek ve zdi, v němž oheň plápolá: ohniště, krb. (Ryvola)‘; *SUCHOL* ‚Mumie („suchý mrtvol“, Kříž).‘; *ČLOVĚKOŽEREC* ‚Lidožrouti žerou lidi, člověkožerci člověky.‘; *PITELNA* ‚Jídelna, prosím, ale pitelna se jaksi nehodí: k jedlíkům jsme shovívavější než k pijákům.‘

Lapidární hodnocení někdy může výklad přímo suplovat, srov. *NOVOSLOVKA* „Spíše než novotvar.“

Vzhledem k nenormovanosti výkladových způsobů nelze podat jejich přehledné shrnutí; čtenář ve *Slováři* spíše než standardizované heslové odstavce nachází jakési poučené jazykové glosy či esejistické poznámky.

Exemplifikace není povinnou součástí slovníkového hesla. Ukázky ze zdrojových textů jednak ilustrují použití slova v kontextu, např. *PŘEDSLOVEC* „Čili předslví neboli předložka: „*Předslvce ukazují, jak se jméno statné k jinému slovu v průpovědi má nebo v jakém poměru stojí.*“ (Vlasák)'. Dále nahrazují výklad významu, např. *MRAVOKÁZKA* „*Báseň neb povídka poučná tak slove, když netoliko poučuje, nýbrž lidské pošetilosti a převrácenosti i kárá a tepe.*“ (Kott)'. Některé ukázky z původních textů neslouží k ilustraci heslového slova v kontextu, ani slovo blíže nevysvětlují, ale přibližují dobové reálie, např. jak se postupovalo v boji proti určité chorobě, srov. *NEHOJED* „Neštovice. Proti nemoci „*vezmi saze, sůl a vocet, směs to spolu, učiniž pokroutku a přiřládej na bolest.*““

Občasné se objevují další postřehy, jako jsou etymologické poznámky, např. *ÚHRYZKA* „Podle slovenštiny, ale v přeneseném smyslu slova: šleh, štiplavá řeč.“, nebo poznámky stylistické, např. *ODBÝVKA* „Vyřízení – žádosti apod. Míněno neironicky.“; *OKOLINA* „Okolí po básnicku, krajina, kraj. (...)“; *SAMCOLOŽNÍK* „Neb mužoložník. Ve třicátých letech 20. století byl výraz obnoven pro potřeby slangu.“

Nejméně zastoupeným písmenem v hesláři je a-, byl zařazen pouze jeden výraz s tímto náslovím (*abecedář*). Naopak nejbohatěji doloženým písmenem je s-, které čítá na 80 heslářových a přes 200 rejstříkových položek.

Po formální stránce byl slovník připraven pečlivě, písařské chyby jsou ojedinělé, např. na s. 42 došlo k několikanásobnému chybnému užití tučného písma, na s. 149 se vyskytl překlep „lidový názav“ (název) a slovo *žvýkač*, které má být podle rejstříku na s. 60, se nachází na s. 59. Přestože bylo v této recenzi uvedeno už mnoho příkladů, uveďme závěrem ukázkou ještě jednoho hesla: *SLOVÁŘ* „Slovník i slovníkář. (...) „*Řikával učený a vtipný Cornova, že by horšího trestu nevěděl zatknutým u vězení učencům, jako – slovníky psáti.*“ (...)' . Ač se P. Ouředník svými počiny mezi slovníkáře řadí, z jeho poslední publikace jistě nedýchá bezradnost či rutina, ba právě naopak. Lexikon *Slova v zapomenutí daná: Slovář po obecný i neobecný lid* sepsal suverénní autor, jehož těší se zabývat okrajovými jazykovými jevy. Tento slovník neuvítá široká veřejnost hledající v jazykových příručkách instantní, prakticky zaměřená poučení podávaná standardizovanou formou, nýbrž přemýšlivý jedinec, který

oceňuje opulenci lexikální periferie, schopnost Ouředníkovy nadhledu a zároveň citu pro detail i jeho osobitou stylizaci.

Literatura a zdroje

Čermák, František (1995): Slovníkářovo desatero. In: F. Čermák – R. Blatná (eds.), *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, s. 113–114.

Čermák, František (2014): *Periferie jazyka: Slovník monokolokabilních slov*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Dudenredaktion (2016): *Versunkene Wortschätze*. Berlin: Dudenverlag.

Duchesne, Alain – Leguay, Thierry (2003): *L'obsolète: dictionnaire des mots perdus*. Paříž: Larousse.

Graf, Peter (2018): *Was nicht mehr im Duden steht. Eine Sprach- und Kulturgeschichte*. Berlin: Dudenverlag.

Joshi, Manik (2014): *Dictionary of Old-fashioned Words: Vocabulary Building*. Vlastním nákladem Manik Joshi.

Kavka, Martin – Škrabal, Michal (2018): *Hacknutá čeština: Neortodoxní slovník dnešní mateřštiny*. Praha: Jan Melvil Publishing.

Kolářová, Ivana – Štícha, František (2020): *Slovník univerbizátů (zjednoslovněných názvů)*. Praha: Academia.

Kopáč, Radim (2022): Fučík, koksa, jezlonec! Patrik Ouředník ožívuje „slova v zapomenutí daná“. *Týdeník Rozhlas*, 14. 2. 2022, s. 21.

Martincová, Olga a kol. (2020): *Pohádkový slovníček*. Praha: SPN.

Ouředník, Patrik (2016). *Šmírbuch jazyka českého: Slovník nekonvenční češtiny 1945–1989*. Praha: Volvox Globator.

Šofar, Jakub (2022): Zubánek a další poražená slova. 1 800 slovníkových hesel pro potěchu ducha i ucha. *Reflex*, 24. 2. 2022, s. 51.

Mgr. Michaela Lišková, Ph.D.
Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
liskova@ujc.cas.cz

DVĚ PUBLIKACE PRO GERMANISTY

MARIE VACHKOVÁ

**ŘURČO, PETER – VAJČKOVÁ, MÁRIA – TOMÁŠKOVÁ, SIMONA (2019):
KOLLOKATIONEN IM SPRACHSYSTEM UND SPRACHGEBRAUCH.
NÜMBRECHT (BRUCH): KIRSCH-VERLAG. 227 STR.**

Po přínosném sborníku k problematice valence a kookurence, který shromažďuje mj. korpusový výzkum posledních let a staví do popředí v minulosti opomíjené jevy při výzkumu syntagmatiky i paradigmatické (Řurčo, Peter et al. [2014]: Valenz und Kookurrenz. Grammatische und lexikologische Ansätze. Wien-Berlin: LIT Verlag), vychází z pera tří autorů učebnice, která by neměla chybět v žádné germanistické knihovně. Je zaměřena na integraci kolokací do vysokoškolské výuky. Jednotlivé celky, někdy ale i dílčí kapitoly, obsahují velmi dobře promyšlené úkoly a kontrolní otázky vedoucí studenty nejen k vlastnímu výzkumu a kritickému myšlení, ale i k pozdější aplikaci poznatků ve výuce. Jde o dílo, které v úvodu poskytuje zdařilý ucelený pohled na nejdůležitější teoretické pojetí kolokací (Bally, Coseriu, Firth) a prezentuje je v kontextu současné korpusové lingvistiky. Úvodní kapitola autorky Márii Vajčkové se věnuje vymezení pojmu a klasifikaci kolokací. Druhý celek (autor Peter Řurčo) systematizuje hlediska týkající se analýzy kolokací včetně analýzy kontrastivní. Je sympatické, že se autor v této části neváže pouze na jeden z jejích možných přístupů, tj. na Belicovu kookurenční analýzu implementovanou do mannheimských korpusů (na jejímž základě stojí koncepce dlouhodobého projektu Usuelle Wortverbindungen pod vedením Kathrin Steyer z IDS Mannheim). Tato koncepce sice stála na počátku Řurčova výzkumu a plodné kooperace s IDS, ale v této publikaci poskytuje studujícím pohled daleko širší (nejen nástroje v rámci lipského projektu [viz www.dwds.de], ale i britský Sketch Engine). Proto chci velmi kladně ohodnotit především část 2.3 (Korpuslinguistische Untersuchung der Kollokationen), kde autor nezakrývá problémy se získáváním dat, prezentuje kvantitativní i kvalitativní metody a seznamuje studující s vyhledávacími možnostmi v různých typech korpusů, a to velmi podrobně i s konkrétními formálními podobami vyhledávacích příkazů ve výše jmenovaných zdrojích. Tato část je natolik instruktivní, že adresátům knihy zřejmě odstraní možné bariéry, které pro ně někdy představuje nejen formalizovaný vyhledávací jazyk, ale i regulární výrazy.

Mária Vajičková pokračuje kapitolou o textově lingvistických aspektech kolokací, Simona Tomášková navazuje oddílem o aspektech pragmatických. Dílo završuje oddíl Márii Vajičkové o uplatnění kolokací v didaktice při výuce němčiny jako cizího jazyka (včetně typologie účelných cvičení). Znamenitým doplňkem je rozsáhlá bibliografie.

Vzhledem k podrobnému popisu korpusového vyhledávání a důsledné exemplifikaci, která svědčí o poctivém lingvistickém přístupu ke zkoumanému materiálu, jde o vzorový doklad toho, jak implementovat současné metody lingvistického výzkumu do vysokoškolské výuky.

ELKE DONALIES (2021): WORTBILDUNG – PRINZIPIEN UND PROBLEMATIK. EIN HANDBUCH. HEIDELBERG: UNIVERSITÄTSVERLAG WINTER. 313 STR. ISBN 978-3-8253-4845-8

Jde o dílo, které nemůže být dostatečně doceněno hned z několika důvodů: Kdo se zabývá popisem tvoření slov v různých jazycích, naráží na nejrůznější rozdíly teoretických koncepcí. Technické potíže vyvstávají tehdy, chceme-li si udělat přehled o teoretických střetech v chápání slovotvorných jevů v únosném čase a systematizovat hlavní argumentace. Doba syntetickým studiím nepřeje, spíše se setkáváme s podrobnými popisy jednotlivých jevů, hodnocení odlišných koncepcí má navíc někdy i daleko k objektivitě. Tyto skutečnosti byly zřejmě hlavní inspirací k tomu, aby renomovaná autorka předložila „dekonstrukci“ německé slovotvorby ve formě seznamu slovotvorných termínů, o nichž pojednávají samostatné kapitoly s konsistentní strukturou. Po úvodním výčtu příkladů dokládajících pestrost diskutovaného jevu, které mají za cíl čtenáře „vyprovokovat“, se čtenář seznámí s termínem, jeho definicí a principy jeho užití. Poté následuje část, jež představuje argumenty a protiargumenty ohledně zařazení jevu, resp. interpretaci termínu – samozřejmě s odkazy na citované prameny. Kapitoly uzavírají výčty korpusových dokladů a podrobná bibliografie k tématu. Autorka poznamenává, že pokud sledovaný jev je v sekundární literatuře popisován méně, věnuje mu větší pozornost. Její zásluhou si můžete zmapovat následující termíny:

Affix, Determinativkomposition, Diminution, Explizite Derivation, Fugenelement, Implizite Derivation, Infinitivkonversion, Komposition, Konfix, Kontamination, Kopulativkompositum, Kurzwortbildung, Movierung, Neumotivierung, Orthografie, Possessivkomposition, Rechtsköpfigkeit, Reduplikation, Rektionskomposition, Rückbildung, Segmentierung, Semantik, Umlaut, Unikale Teile, Univerbierung, Verbbildung, Wortbildung, Zusammenbildung.

Jak lze poznat z tohoto výčtu, jde i o témata, která naznačují, že v popisu jazyka nelze opomíjet souvislosti (viz např. kapitolu o pravopisu či sémantice). I z tohoto důvodu doporučuji knihu všem, kdo vedou doktorandy lingvistických oborů k problémovému myšlení: najdou zde nejen připravený podklad pro diskuse, ale i solidní základ pro konfrontaci daného jevu s jeho pojetím v jiných lingvistických tradicích, např. bohemistické.

Pro doplnění jen to, že hluboký teoretický vhled je dán tím, že autorka po léta věnuje svou pozornost slovotvorným jevům i jednotlivě, což dokládá i její předchozí monografie k univerbizaci (srov. Donalies, Elke [2018]: *Wetterbeobachter, Zeitlang, wahrsagen, zartfühlend, kurzerhand, dergestalt. Handbuch zur Univerbierung*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter. 352 str. ISBN 3825368572, 9783825368579).

*doc. PhDr. Marie Vachková, Ph.D.
Ústav germánských studií, FF UK
Marie.Vachkova@ff.cuni.cz*

**HARTMANN, STEFAN (2018): *DEUTSCHE
SPRACHGESCHICHTE. GRUNDZÜGE UND METHODEN.*
TÜBINGEN: FRANCKE, 376 S., ISBN 978-3-8252-4823-9³⁹**

MARTIN ŠEMELÍK

Konstatovala-li Irmhild Barz v roce 2000, že výzkum slovotorby „ještě stále zažívá boom“⁴⁰, pak totéž můžeme na obecné rovině říci také o diachronním výzkumu němčiny o více než dvacet let později. Souvislost se změnou paradigmatu, resp. obratem ke korpusové lingvistice a možnostem, které v oblasti **empirického výzkumu jazyka** nabízejí technické vymoženosti

³⁹ Recenze vznikla s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092. Za připomínky k původní verzi textu děkuji Mgr. Václavu Křížovi (Ústav germánských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy).

⁴⁰ Barz, Irmhild (2000): *Zum heutigen Erkenntnisinteresse germanistischer Wortbildungsforschung. Ein exemplarischer Bericht*. In: Barz, Irmhild – Schröder, Marianne – Fix, Ulla (Hg.): *Praxis- und Integrationsfelder der Wortbildungsforschung*, Heidelberg, S. 299–316.

digitální éry, je nasnadě. Mimořádně živý zájem o otázky historického vývoje němčiny výmluvně dokumentuje mj. i mohutný nárůst množství různých úvodů do této problematiky, který lze v posledních letech zaznamenat, srov. např. publikace typu Bergmann – Moulin – Ruge (2016), Schmid (2013), Stedje (2007) apod., které jsou k dispozici vedle obsáhlejších a dnes již klasických děl, z nichž můžeme zmínit knihy jako von Polenz (1991–1999), Schmidt (2020) aj.⁴¹ Obzvlášť potěšitelné přitom je, že kromě těchto více méně tradičně pojatých děl existují i publikace alternativní, které k problematice přistupují specificky a originálně; kniha autorského kolektivu Stricker – Bergmann – Wich-Reif (2012) tak starší vývojové fáze němčiny využívá k vysvětlení různých výjimek a „nelogičností“ němčiny současné, Wegera – Schutz-Balluf – Bartsch (2016) pojímají střední horní němčinu jako cizí jazyk – a to i pro mluvčí s němčinou jakožto jazykem mateřským – a svou publikaci jako jazykovou učebnici sui generis.⁴² Do této druhé skupiny publikací patří i zde recenzovaná kniha z pera **Stefana Hartmanna**,⁴³ kterou v roce 2018 vydalo nakladatelství Francke.

Specifikem knihy je především cíl, který si klade. Ten totiž nespočívá pouze v jakémsi kondenzovaném **shrnutí historického vývoje německého jazyka** od jeho prapočátků (výklad začíná u indoevropštiny) až po dnešek, ale také ve **zprostředkování základního instrumentária k jeho výzkumu**. Kniha je tedy dějinami němčiny a metodologickou rukověťí zároveň. Toto specifikum se přitom odráží také ve struktuře knihy, která se skládá z celkem deseti základních kapitol⁴⁴, přičemž kapitoly 4–9 jsou **vystavěny binárně**: Jejich první část obsahuje shrnutí vývoje němčiny z hlediska určité jazykové roviny (fonologie, morfologie, syntax, slovní zásoba, pragmatika, grafematika), druhá část je pak věnována metodologickým

⁴¹ Bergmann, Rolf – Moulin, Claudine – Ruge, Nikolaus (2016): *Alt- und Mittelhochdeutsch*, 9. Aufl., Vandenhoeck – Ruprecht: Göttingen – Bristol; Schmid, Hans Ulrich (2013): *Einführung in die deutsche Sprachgeschichte*, 2. Aufl., Stuttgart – Weimar: Metzler; Stedje, Astrid (2007): *Deutsche Sprache gestern und heute*, 6. Aufl., Paderborn: Wilhelm Fink; Schmidt, Wilhelm (2020): *Geschichte der deutschen Sprache. Ein Lehrbuch für das germanistische Studium*, 12. Aufl., 2 Bände, Hirzel: Stuttgart; von Polenz, Peter (1991–1999): *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart*, 3 Bände, de Gruyter: Berlin.

⁴² Stricker, Stefanie – Bergmann, Rolf – Wich-Reif, Claudia (2012): *Sprachhistorisches Arbeitsbuch zur deutschen Gegenwartssprache*. Winter: Heidelberg; Wegera, Klaus-Peter – Schultz-Balluff, Simone – Bartsch, Nina (2016): *Mittelhochdeutsch als fremde Sprache. Eine Einführung für das Studium der germanistischen Mediävistik*. 3. Aufl., Erich Schmidt: Berlin.

⁴³ Stefan Hartmann aktuálně (stav k 14. 3. 2022) působí v oddělení německé jazykovědy na Univerzitě Heinricha Heineho v Düsseldorfu (srov. <https://1url.cz/5K8TE>). Všechny internetové odkazy byly zkontrolovány k 14. 3. 2022.

⁴⁴ 1. Einführung [Úvod] 2. Sprachwandel verstehen und untersuchen [Učíme se chápat a analyzovat jazykové změny] 3. Vom Indoeuropäischen bis heute: Im Schnelldurchlauf durch die deutsche Sprachgeschichte [Od indoevropštiny po dnešek: Letem světem historií němčiny] 4. Phonologischer Wandel [Fonologická změna] 5. Morphologischer Wandel [Morfologická změna] 6. Syntaktischer Wandel [Syntaktická změna] 7. Lexikalischer und semantischer Wandel [Lexikální a sémantická změna] 8. Pragmatischer Wandel [Pragmatická změna] 9. Graphematischer Wandel [Grafematická změna] 10. Fortsetzung folgt: Sprachwandel gestern, heute und morgen [A pokračujeme: Jazyková změna včera, dnes a zítra].

otázkám jejich výzkumu. V popředí zájmu jsou zde např. možnosti zjišťování slovtvorné produktivity, práce s anotovanými korpusy, analýza kolokačního chování lexikálních jednotek, práce s *n*-gramy či možnosti lingvistického využití Levenštejnovy vzdálenosti⁴⁵.

Úvody do studia různých oborů se vyznačují – subjektivně vzato dnes častěji než dříve – určitou mírou **didaktizace**, jež je má přiblížit čtenářům a čtenářkám, pro které bývají tyto úvody prvním kontaktem s danou disciplínou. Kniha Stefana Hartmanna v tomto ohledu není výjimkou.

Ohled na čtenáře a čtenářky bere hned na několika rovinách:

- Kniha je napsána svěžím, uvolněným stylem, aniž by autor v rámci žánru odborné publikace sklouzával ke stylistickým faux pas. Porozumění usnadňují různé analogie, trefná srovnání apod.
- Text knihy je vhodně a přehledně členěn do hlavního textu a různých textů vedlejších. Jedná se o infoboxy s rozšiřujícími informacemi, „tipy a triky“, texty s rozšiřující doporučenou literaturou, s úkoly atd.
- Nutné je ocenit také bohaté doprovodné online materiály, které lze nalézt na webových stránkách nakladatelství.⁴⁶ Materiály obsahují mj. různé tutoriály k práci s korpusy.
- Cenné jsou i návodné materiály v příloze na konci knihy, které jsou věnované technikám a strategiím psaní seminárních či kvalifikačních prací z diachronní jazykovědy. Většina z uvedených zásad má univerzální platnost a využijí je i studenti a studentky zabývající se fenomény synchronními.

Výklad je srozumitelný a těžko mu lze něco vysloveně zásadního vytknout. Kniha je napsána tak, že její četba nevyžaduje žádné hluboké předvedění, přičemž kap. 4–9 lze v podstatě číst i na přeskáčku. Výklad po jednotlivých jazykových rovinách (kap. 4–9) kombinovaný s chronologicky pojatým výkladem historie němčiny (kap. 3) považuji za příhodný. Vzhledem k ambicióznímu cíli knihy a jejímu rozsahu (376 stran není za daných okolností vlastně příliš) je jasné, že výklad nemůže zabíhat do všech podrobností; k tomu jsou k dispozici jiné publikace, kniha se soustředí na to podstatné. Poněkud slabší je dle mého názoru snad jen provázání jednotlivých jazykových jevů s kulturními dějinami; zde spatřuji určitý prostor pro zlepšení, pokud by bylo zvažováno další vydání. Též je škoda, že textová rovina není vyčleněna jako samostatná kapitola; domnívám se, že by to bylo příhodné. Pozitivně lze hodnotit, že

⁴⁵ Srov. https://en.wikipedia.org/wiki/Levenshtein_distance.

⁴⁶ Viz <https://www.utb.de/doi/suppl/10.36198/9783838548234>.

recenzovaná publikace výrazněji než jiné knihy tohoto typu čerpá ze zahraniční, především anglickojazyčné literatury a není výlučně zakotvena v literatuře čistě germanistické. Sympatické také je, že se podrobněji věnuje i jevům jinde neprávem opomíjeným (nadávky, oslovení a další jevy z oblasti pragmatiky).

Z hlediska „řemeslného“ (překlepy apod.) je kniha v pořádku. Rejstřík na konci je vzhledem k rozsahu publikace možná až příliš stručný a některé pojmy a klíčová slova v něm chybí (např. *Kompetenz*, *Performanz*, *Glottochronologie*, *Direktionalitätsprinzip*). Lze si představit, že by kniha mohla být doplněna o glosář nejdůležitějších pojmů či o několik prázdných stránek na poznámky, což se nabízí tím spíše, že obsahuje i různé úkoly, které k poznámkám, resp. k aktivnímu zacházení s knihou vybízejí. Její uživatelskou vstřícnost by to ještě zvýšilo.

Autorovi recenzované knihy patří dík za **velmi cennou publikaci**, která germanisty a germanistky uvádí do oboru diachronní lingvistiky, a to nejen po stránce čistě kognitivně-znalostní jako většina ostatních úvodů a jiných publikací, ale i z hlediska metodologicko-aplikačního. Podporuje tak dnes velmi oceňovaný přístup k učení, pro který se vžilo anglické označení *learning by doing*. Nepochybuji, že naprostá většina z těch, kteří po knize sáhnou, ji velmi ocení.

Protože, jak známo, „s jídlem roste chuť“, neodpustím si nakonec této velmi skromné recenze velmi neskromné deziderátum: Máme-li k dispozici velké množství kvalitních, tradičně i ne zcela tradičně pojatých děl k historickému vývoji němčiny, nenazrál čas k odvážnému kroku, kterým by bylo vytvoření publikace, jež by se pokusila vyložit **dějiny němčiny v opačném toku času**, tj. postupovala by od současné němčiny směrem ke staré horní němčině, popř. i dále?⁴⁷ Benefitem by byla výhodnější didaktická progrese směrem od jednoduššího, známějšího ke složitějšímu, méně známému. Že by šlo o úkol nadmíru obtížný, je samozřejmě nábíledni. Ale i tak... Troufne si někdy někdo?

*Mgr. Martin Šemelík, Ph.D.
oddělení současné lexikologie a lexikografie
Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
semelik@ujc.cas.cz*

⁴⁷ Podobná výzva v oblasti výuky dějepisu v České republice viz <https://prazsky.denik.cz/zpravy-z-ceska/bohumil-kartous-rozhovor-20220211.html>.

IV. PŘEHLED PŘEDNÁŠKOVÉ ČINNOSTI

U většiny přednášek uvádíme abstrakt. Starší seznamy přednáškových témat jsou uvedeny ve zprávách o činnosti KMF na adrese <http://rvs.paleontologie.cz/spolecnosti/spol-62/> (cit. 10. 2. 2023)

Přednášky a prezentace realizované v období koronavirových omezení jsou k dispozici na <https://www.youtube.com/@kruhmodernichfilologu6514>.

30. 11. 2021 PhDr. Zora Obstová, Ph.D. (Ústav románských studií FF UK)

Překlad frazémů a sousloví z perspektivy korpusové kontrastivní lingvistiky a korpusové translologie

Na překlad literárního díla lze nahlížet ze dvou různých perspektiv: zatímco literárněvědné metody vycházejí ze srovnávací historické poetiky a stylistiky a zohledňují podíl překladatele na tlumočeném díle, metody lingvistické obvykle chápou překlad jako kontakt mezi dvěma jazyky a osobnost překladatele v nich často ustupuje do pozadí. Tento příspěvek ovšem na příkladu dvou různých korpusových analýz, zaměřených na ustálená spojení v literárních textech, ukazuje, že i lingvistické bádání může poskytnout zajímavé informace o přístupu překladatele k textu. Třebaže je jazyková stránka překladu do značné míry determinována typologickými odlišnostmi zdrojového a cílového jazyka, výrazně ji ovlivňuje i idiolekt překladatele a především jeho (často vědomé) volby určitých překladatelských strategií.

24. 03. 2022 doc. Mgr. Šárka Bubíková, Ph.D. (Katedra anglistiky a amerikanistiky FF UPce)

Changing Landscapes of Contemporary American Crime Fiction

In a well-known 1931 essay on popular literature in general and crime fiction in particular, Czech writer and dramatist Karel Čapek, himself a fan of detective stories, claimed that in detective fiction things exist only as traces and characters are nothing but sets of traces for the detection. His observations were fitting for the so-called Golden Age of detective fiction because the novels were mostly focused on the unexpected twists of plot, the mystery, the puzzle, or, in the words of Dagmar Mocná, on “the intellectual game.” Their setting represented a mere background or a scene of crime, which provided a specific atmosphere enhancing the crime’s atrocity, creating specific mood or supplying the investigator with

special clues. Modern crime fiction uses its setting for many more purposes ranging from educating the reader in certain areas, bringing up current problems, deepening the psychological aspect of individual characters, etc. As I will try to show in my presentation, some eighty years later Čapek's assertion is no longer true because many crime novels create settings far richer and detailed than is necessary for the unfolding of the whodunit plot. I will also attempt to show that although the contemporary heightened interest in the role of places and spaces in literary works has been mainly focused on classic works or the so-called high-brow texts, it can yield interesting results when aimed at popular genres, such as crime fiction.

29. 04. 2022 PhDr. Mgr. Karolína Strnadová (Ústav translatologie FF UK)

Interference výslovnosti mateřského jazyka u českých studentů španělštiny (viz příspěvek v této ročence)

16. 05. 2022 Martha Lucía Pulido Correa (Universidad Nacional de Colombia)

Traducción al español de Crónicas del Rio de Janeiro colonial, Presentación del programa de podcasts: Radio Translatio.

Plný text přednášky spolu s tlumočením do češtiny je přístupný na kanálu you tube KMoF: <https://www.youtube.com/@kruhmodernichfilologu6514>

28. 11. 2022 Prof. PhDr. Bohuslav Mánek (Katedra angl. jazyka a literatury PdF UHK)

Básník John Donne a české překlady jeho díla

Významný anglický renesanční básník John Donne (1572-1631) patří k předním představitelům tzv. metafyzické poezie 17. století. Narodil se v katolické rodině v Londýně, studoval na univerzitách v Oxfordu a Cambridgi, a nakonec po různých zaměstnáních se stal knězem anglikánské církve a děkanem Katedrály sv. Pavla v Londýně. Jeho dílo zahrnuje jak světskou (sonety, písně, milostné básně, epigramy, elegie a satiry), tak religiózní poezii, kázání a eseje. Výrazným rysem jeho stylu jsou emocionalita, složité metafory, paradoxy a ironie. V 17. století svým dílem ovlivnil několik mladších básníků, ale později byl málo čten a oceňován. Zájem o jeho dílo vzrostl ve 20. století. První české překlady jeho básní pocházejí z počátku třicátých let, kdy je časopisecky publikoval Erik Adolf Saudek, a ze čtyřicátých let v překladu Libuše Pánkové v londýnské emigraci. Rozsáhlé knižní výběry publikovala Hana Žantovská (1967) a Zdeněk Hron (1987, 2001 a 2014).

02. 12. 2022 doc. PhDr. Zuzana Jettmarová, Ph.D., MSc. (Ústav translatologie FF UK)

Filologie a právo ve sporu o Filipa

Filologie a právo jsou dva světy a někdy se setkají u soudu. Znalecký posudek filologa pak slouží pro dokazování v rukou právníka. Nejde např. o výpočet balistické křivky nebo zjištění DNA; o to více se filolog musí snažit. Obě strany mají svého advokáta a jeho úkolem je spor vyhrát. Příspěvek se zabývá soudní kauzou (2012-2021) opakovaného překladu názvu a jména protagonisty v divadelní hře O. Wildea *The Importance of Being Earnest* – Jak je důležité mít Filipa – Jak důležité je mít Filipa. Druhý překladatel byl obviněn z porušení autorských práv, nebezpečí záměny na trhu a nekalosoutěžního jednání (dědici prvního překladatele šlo především o ekonomický aspekt – překlad se bezkonkurenčně hrál přes 60 let). Ústřední otázkou bylo, zda jde o neopakovatelný výsledek jedinečné tvůrčí činnosti nebo by k takovému výsledku dospěl nezávisle i jiný překladatel. Titul i jméno jsou dominantní složkou tematické výstavby hry a hledání funkčního ekvivalentu je podmíněno silnou vázaností na jazyk (jde o slovní hříčku) i společenské hodnoty. Dokazování se opíralo o lingvistiku, literární vědu, translatologii a právo. Druhý překladatel nakonec vyhrál (nejen za sebe, ale za celé překladatelství) a ukázalo se, že filologie může být užitečná i na tomto poli. Podíváme se na zásadní body.

02. 12. 2022 PhDr. Zora Obstová, Ph.D. (Ústav románských studií FF UK)

Lexikálně-sémantická databáze češtiny: představení webové aplikace zpřístupňující dva české onomaziologické slovníky

Přednáška informuje o tříletém projektu (TL02000041 TAČR), realizovaném týmem z FFUK ve spolupráci s Ústavem pro jazyk český AV ČR, jehož hlavním výstupem je volně přístupná elektronická aplikace zpřístupňující Hallerův Český slovník věcný a synonymický a Klégrův Tezaurus jazyka českého. Aplikace je určena širší veřejnosti i profesionálním uživatelům, zejména překladatelům, spisovatelům či publicistům, a zároveň jako otevřená datová základna a veřejný programový API poslouží specialistům v oblasti lexikálněsémantického výzkumu přirozeného jazyka.

05. 12. 2022 prof. PhDr. Bohuslav Mánek (Katedra angl. jazyka a literatury PdF UHK)

Poezie Sylvie Plathové

Významná americká básnička Sylvia Plathová (1932-1963) patří k předním představitelkám tzv. poezie zpovědi a sebevyjádření (confessional poetry), jejíž dílo a ohlas ji řadí jak do americké, tak anglické literatury. Po studiu ve Spojených státech pokračovala ve studiích na

Cambridžské univerzitě v Anglii. Tam se vdala za básníka Teda Hughese (1930-1998). Po rozchodu trpíc depresemi spáchala sebevraždu plynem. V měsících před smrtí vyšel její román *Pod skleněným zvonem* a vzniklo velké množství jejích vrcholných básní pro sbírku *Ariel* (1965). Tyto texty často vznikaly v krátké době, někdy dva až tři denně, jsou vzdáleny jakékoli torzovitosti a obdivuhodně spojují bezprostřednost a přímé vyjádření promyšleně zvládnutého tvaru. S vypětím senzibility a intelektu zároveň se vyrovnává s nejnuitnějšími otřesnými pocity a zážitky. Nedá se jimi přemoci, s ledově klidným ovládním je jim schopna vtisknout neobyčejně působivý básnický tvar, byť někdy na první pohled nelíbivý, provokativní, drsný a nesnadno přístupný. Její sebevražda a její většinou posmrtně vydané dílo vyvolaly širokou vlnu zájmu a publicity o vše spojené s jejím životem, legendu o prokleté básnířce směřující k sebezničení i obraz utlačované ženy usilující o emancipaci.

06. 12. 2022 doc. PhDr. Květuše Kunešová, Ph.D. (Katedra franc. jazyka a literatury PdF UHK)

Portrét Paříže podle Laferrière

Přednáška je věnována osobnosti a dílu Danyho Laferrière, quebeckého spisovatele haitského původu, člena Francouzské akademie, a představuje zejména jeden z jeho posledních textů: *Autoportrait de Paris avec chat – Autoportrét Paříže s kočkou*. V románu upoutá nejen nový způsob psaní, ale zejména obraz Paříže viděné očima Hait'ana v kontextu evropské a americké kultury, z níž zvláště inspiraci poskytl autorovi román Ernesta Hemingwaye *Pohyblivý svátek*.

XXVIII. ročenka Kruhu moderních filologů Obnovená edice – 2010 © Kruh moderních filologů, z. s.

Marie Vachková (ed.)

Vydal Kruh moderních filologů, z. s., nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1

Jazykové korektury Pavel Vachek, Libuše Dušková

Vydání první. Praha 2019 ISSN 0577-3768 (platné pro všechna čísla Ročenek KMF)

ISBN 978-80-11-02787-2